

ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕК В УМОВАХ ВІЙНИ

Методичний poradник бібліотекаря

Вип. 9

Чернігівська обласна універсальна наукова
бібліотека ім. В. Г. Короленка

Діяльність бібліотек в умовах війни

Методичний poradник бібліотекаря

Вип. 9

Чернігів
2022

Укладач Ольга Шурубенко

Діяльність бібліотек в умовах війни : методичний poradник бібліотекаря [Електронний ресурс] / Чернігівська ОУНБ ім. В. Г. Короленка ; уклад. О. Шурубенко ; відп. за вип. В. Примак. – Вип. 9. – Чернігів, 2022. – 64 с.

У методичному poradнику висвітлено досвід роботи бібліотечних закладів в умовах війни, розглянуто основні напрями роботи вітчизняних бібліотек під час воєнного стану.

Рекомендовано для бібліотекарів публічних бібліотек.

© Чернігівська ОУНБ ім. В. Г. Короленка, 2022

© Шурубенко О. Ф., 2022

ЗМІСТ

Передмова.....	4
1. Бібліотеки у вогні.....	6
2. Чому бібліотеки мають працювати в умовах воєнного стану?.....	13
3. Основні пріоритети в роботі бібліотек в умовах воєнного стану.....	17
3.1. Волонтерство.....	17
3.1.1. Працюємо задля Перемоги!.....	18
3.1.2. Допомога переселенцям і не тільки.....	28
3.1.2.1. Співпраця з місцевою владою, інформування та інша допомога.....	29
3.1.2.2. Домедична допомога.....	30
3.1.2.3. Психологічна підтримка.....	31
3.1.2.4. Арттерапія.....	34
3.1.2.5. Робота з дітьми.....	38
3.1.3. Книга для ЗСУ.....	41
3.2. Захист інформаційного простору: боротьба з дезінформацією, фейками та кіберзагрозами.....	41
3.3. Бібліотеки на варті української ідентичності, культури та мови.....	44
3.4. Російськомовні книги в українських бібліотеках.....	52
Джерела.....	56

ПЕРЕДМОВА

Уранці 24 лютого українці прокинулись від страшної звістки – розпочалась війна. Страх, тривога, розгубленість, паніка, істерика, ступор, напружене очікування – ці відчуття знайомі багатьом. Але українці опанували себе і згуртувалися.

Сьогодні Україна воює. Воює на полі бою і в тилу. Поряд з військовими, які героїчно боронять нашу країну від агресора, воюють дипломати, медики, працівники комунальних служб, банківських установ, IT-сфери, продавці, вчителі, юристи, волонтери, бібліотекарі... Цей перелік невичерпний, адже кожен українець робить неймовірний вклад у наближення перемоги.

Велика війна показала, що бібліотеки потрібні жителям громад. На деокупованих територіях і в регіонах, які приймають переселенців, є попит на доступну книгу, спілкування, електронні послуги, організацію дозвілля дітей тощо. У багатьох селах бібліотеки – це єдиний осередок культури, де гуртуються діти та дорослі. Майстер-класи, конкурси, літературні бесіди, клуби за інтересами, бібліотеатри, піжамні вечірки та інші заходи, які організовують бібліотекарі для дітей, вкрай важливі в умовах дистанційного навчання та пережитого стресу, викликаних війною. Бібліотеки ТГ також є місцем зустрічей людей пенсійного віку: у книгозбірні вони можуть взяти книгу, поспілкуватися про наболіле, передати показники лічильників чи випити чаю й обговорити улюблений серіал.

Ці запити бібліотекарі намагаються задовольнити навіть попри те, що в деяких громадах, наприклад, на Чернігівщині, більшість працівників книгозбірень знаходяться на простой, частина – у відпустці без збереження заробітної плати, а з деякими взагалі розірвані трудові відносини до закінчення воєнного стану.

У цьому випуску методичного poradnika бібліотекаря ми поговоримо про війну, яку ведуть бібліотекарі на інформаційному, культурному та волонтерському фронтах. Спробуємо довести необхідність функціонування книгозбірень у ці важкі часи випробувань, на прикладах проаналізуємо роботу бібліотек в умовах війни, визначимо пріоритетні напрями роботи.

У poradniku зібрано досвід роботи бібліотек з різних куточків України: з областей, які піддавалися нещадним обстрілам, перебували під окупацією, масово приймали і приймають переселенців, які на час виходу poradnika потерпають від ворожих артобстрілів.

У процесі збору матеріалів про діяльність бібліотек переглянуто бібліотечні сайти, сторінки у соціальній мережі «Фейсбук», відео на каналі «Ютуб», а також інші інтернет-видання, які публікували статті відповідної тематики. Ознайомитися зі статтями з інтернет-видань можна у розділі «Джерела».

Біля світлин, опублікованих у poradniku і взятих з інтернет-видань чи бібліотечних соцмереж, вказано посилання на джерело.

1. БІБЛІОТЕКИ У ВОГНІ

24 лютого о п'ятій годині ранку життя українців змінилося назавжди. Заклади культури по всій країні зачинили двері для відвідувачів. Зірвалися прем'єри, семінари, тренінги, презентації, плани... Єдиною метою українців було і залишається вижити.

Ворог не дотримується правил війни. Щодня нищить будинки мирних жителів, вбиває цивільних, палить та краде наші врожаї, руйнує культурну спадщину. Найважче у боротьбі з агресором ведеться тим регіонам, де йдуть активні бойові дії або які перебувають під окупацією.

Станом на 15 липня ЮНЕСКО задокументувала пошкодження 163 культурних об'єктів: 71 релігійну споруду, 12 музеїв, 32 історичні будівлі, 24 будівлі, присвячених культурній діяльності, 17 пам'ятників, 7 бібліотек. Про це під час засідання Ради безпеки ООН у форматі Аррія «Знищення культурної спадщини як наслідок російської агресії проти України» повідомив Лазар Ассомо, директор Центру всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Більше від половини зафіксованих пошкоджень або руйнувань об'єктів (53%) припадають на Харківську та Донецьку області. Культурні об'єкти також значно постраждали в Києві, зокрема, підтверджено пошкодження або руйнування 26 об'єктів.

Під час засідання виступила і заступниця міністра культури України К. Чуєва. Цифри, які вона презентувала, значно відрізняються від даних ЮНЕСКО.

За її словами, наразі зафіксовано 423 епізоди пошкодження або руйнування об'єктів культурної спадщини України. Ці випадки перевірені та опубліковані на спеціальній онлайн-платформі. 128 з них – це об'єкти нерухомої культурної спадщини, які мають офіційний статус пам'яток. 147 – це релігійні споруди. Майже третина з них – пам'ятки історії чи архітектури, або визначні історичні будівлі. Ще 46 об'єктів – це меморіальні пам'ятники на честь історичних осіб та подій, 33 – музеї, 59 – культурні центри, театри та кінотеатри, а також 40 бібліотек. Майже сотня об'єктів повністю або практично повністю зруйновані.

Воєнні злочини російських військ проти культурної спадщини України зафіксовані Міністерством культури та інформаційної політики на території 13 областей та у м. Києві.

Перший заступник міністра культури Р. Карандєєв на брифінгу в національному Медіацентрі «Україна» повідомив, що станом на 12 серпня зруйновано близько 100 бібліотек, пошкоджено – 221. Найбільше постраждали бібліотеки в Донецькій (33%), Київській (24%), Миколаївській (9%) та Харківській (9%) областях. 101 бібліотека втратила значну частину своїх фондів, а у 21 бібліотеці не зберігся жоден документ. Але і ці цифри не є сталими, адже кожна випущена росією ракета, кожен артилерійський снаряд становлять потенційну загрозу для ще вцілілої культурної спадщини України.

Найбільших руйнувань зазнали Чернігівська обласна бібліотека для юнацтва, Донецька обласна бібліотека для дітей, Макарівська публічна бібліотека, а також бібліотека імені Короленка у Харкові.

Донецьку обласну бібліотеку для дітей, яка з 2018 року розташовувалась у Маріуполі, під час бойових дій практично повністю було знищено. Після прямого попадання снаряда вигоріло вщент все майно книгозбірні, втрачено понад 50 тис. примірників книжкового фонду (вартість яких понад 4 млн грн), знищено увесь комп'ютерний парк, інтерактивну панель, мультимедійне обладнання.

Внаслідок обстрілу пошкоджено фасади, вікна та дах старої будівлі початку ХХ ст., де розміщувався *дитячий відділ Макарівської публічної бібліотеки* (Бучанський р-н, Київська обл.).

13 березня постраждала *Харківська державна наукова бібліотека імені Короленка*. У будівлі потрошені вікна, пошкоджені зазнали два книгосховища, головний корпус та рояль, на якому грав російський композитор С. Рахманінов.

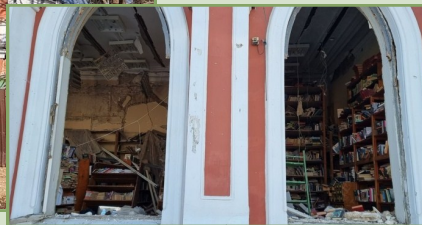
З кожним днем все більше бібліотек піддається руйнуванню. Через шість місяців війни, з 26 на 27 серпня, збройні сили РФ атакували зі ствольної артилерії Нікополь, поціливши по об'єктах, які не мають жодного відношення до військових. Результатом ворожої атаки стало руйнування частини будівлі *Центральної дитячої бібліотеки*. На її базі активно розвивається дитяча територія *Wonderland* з майстер-класами та інтерактивними заходами, *Дивосвіт-Центр* – мультимедійна платформа для дозвілля та опанування навичок роботи з комп'ютером. З 2016 року бібліотека започатковує та проводить власні проєкти з буктрейлера, щорічні родинні конкурси та тематичні святкові заходи.

У Чернігівській області зруйновано або зазнали пошкоджень 62 об'єкти культури. Станом на 1 вересня, за результатами опитування, яке проводилось серед публічних бібліотек області, на Чернігівщині пошкоджено 30 бібліотек.

Повністю зруйновані три бібліотеки:

* *Чернігівська обласна бібліотека для юнацтва (головний корпус)*

Зруйнований корпус був архітектурною пам'яткою кінця XIX ст. Первісно в будівлі діяв ремісничий клас сирітського будинку. У 1902 р. у цьому приміщенні за ініціативи мецената, колекціонера і нащадка знатного роду Василя Тарновського відкрито єдиний у Російській імперії український музей – музей українських старожитностей В. Тарновського, який працював (з перервами) до 1979 року. Відтоді в будинку оселилася бібліотека.

* *Іванівська ПБ*

Розташовувалась у приміщенні будинку культури.

* *Хрещатенська бібліотека-філія Кіптівської ПЦБ*

Ще 27 бібліотек пошкоджено. 6 бібліотек потребують капітального ремонту (бібліотечні заклади Михайло-Коцюбинської, Новобілоуської ТГ та м. Чернігів) і 21 – зазнали незначних пошкоджень та потребують ремонту (заміна вікон, дверей, ремонт даху, фасаду тощо). Серед них: Чернігівська ОУНБ ім. В. Г. Короленка, другий корпус обласної бібліотеки для юнацтва, бібліотеки Бобровицької, Новобасанської, Новгород-Сіверської, Ічнянської, Прилуцької, Городнянської, Киїнської, Куликівської, Новобілоуської, Тупичівської ТГ та Чернігівської МЦБС.

Наведемо кілька прикладів бібліотек Чернігівщини, які зазнали пошкоджень.

У ніч з 29 на 30 березня під час облоги міста внаслідок обстрілу російськими військами було пошкоджено *Чернігівську ОУНБ ім. В. Г. Короленка*. Розбито дах, вибито шибки, у стінах утворилися тріщини.

Будівля є пам'яткою українського архітектурного модерну. Її було зведено в 1910–1913 рр. інженером Д. Афанасьєвим за проектом петербурзького архітектора Олександра фон Гогена для Дворянського земельного і Селянського поземельного банків.

Постраждав і другий корпус *Чернігівської обласної бібліотеки для юнацтва*, в якому розташовується Library Art Center.

Значних пошкоджень завдано Чернігівській ЦМБ ім. М. М. Коцюбинського та бібліотеці для дітей ім. О. П. Довженка ЧМК ЦБС. Пошкоджено фасад, книги, меблі, вибито вікна, частково зруйновано музей О. Довженка.

Капітального ремонту потребує й одне з приміщень Михайло-Коцюбинської ПБ, де розміщувалась дитяча бібліотека.

Зазнали руйнувань і сільські бібліотеки. Наприклад, *Крупичпільська сільська бібліотека Ічнянської ПБ.*

Наразі орієнтовний обсяг збитків, що зазнали публічні бібліотеки внаслідок військової агресії росії перевищує 38 млн грн. Збитки, завдані внаслідок знищення чи пошкодження бібліотечних фондів, становлять щонайменше 681 866 грн.

Станом на 01.09.2022 року 412 працівників бібліотек області знаходяться на простой, 52 – перебувають у відпустках без збереження заробітної плати. У деяких територіальних громадах відбувається скорочення працівників.

2. ЧОМУ БІБЛІОТЕКИ МАЮТЬ ПРАЦЮВАТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ?

Перш ніж відповісти на це запитання, заглибимось у психологічні аспекти переживання війни.

Те, що з нами відбувається зараз, називається «життя у війні». Питання «Як нам продовжувати нормально функціонувати, якщо накриває відчуття й опускаються руки?» сьогодні хвилює багатьох українців. Ніхто нас не навчав, як поводитись, коли стоїш на межі життя і смерті. Ми налаштувалися на інше сприйняття світу, вірили в іншу долю, будували плани на майбутнє. Ми звикли тримати все під контролем, розраховувати лише на себе. З початком повномасштабної війни відчуття контролю і впевненості замінили безсилля, відчай та страх смерті.

За такої ситуації психологиня О. Любченко радить пам'ятати, що психіка має дуже великий потенціал самовідновлення і запас міцності. Навіть зважаючи на те, що ми опинились у пеклі, існує два варіанти розвитку подій:

- Допомогти собі відновитись, дбаючи про психічне здоров'я щодня.
- Загнати себе в кут, розхитувати психіку безжально і так, що доведеться її відновлювати з допомогою спеціалістів і медикаментів.

Тож що допоможе *зберегти психіку під час війни?*

1. Дозування новин

Необхідно пам'ятати, що новин багато, вони звідусіль, і не надто приємні. Якщо постійно спостерігається негативний фон, наша психіка дуже швидко дестабілізується і привести її до адекватного стану важко. Тож треба дозувати новини й ту інформацію, яка шириться навколо нас.

Варто вірити лише офіційним повідомленням, адже сучасна війна, це не лише війна зброї, а й війна інформації. В мережі діють цілі ферми ботів, які розповсюджують неправдиву інформацію, яка покликана деморалізувати українців та викликати паніку. Тож перебувати в інформаційному просторі більше ніж півтори години сумарно на добу не варто.

2. Пам'ятайте про побутові справи

Паніка вмикається тоді, коли ми абсолютно не займаємося тим, до чого звикли. Тож перемикайтесь на ті справи, які робили до війни, дуже корисно.

Якщо є можливість працювати, намагайтеся працювати. Зрозуміло, що може бути не той емоційний фон, щоб повністю поринути в роботу, але намагайтеся виконувати свої функціональні обов'язки. До прикладу, можна зайнятися волонтерською діяльністю: допомагати постраждалим, сусідам, переселенцям, захисникам. Тобто бути корисним там, де це необхідно.

3. Займайтеся улюбленими справами

Співи, танці, фізичні вправи, перегляд улюблених фільмів, творчість – це все розвантажує нервову систему та заспокоює. Тож не цурайтеся улюблених занять. Якщо хочете слухати музику – слухайте, хочете бігати чи займатися гімнастикою – робіть це.

Можна розслаблятися і через заняття хобі. Добре заспокоюють ті види рукоділля, де задіяна дрібна моторика: малювання картин за номерами, вишивка нитками, бісером, діамантами, в'язання, плетіння тощо.

4. Більше читайте

Психологиня-консультантка Л. Микитюк працює з українськими біженцями в Польщі. Вона вважає читання дієвим способом самопомоги на рівні з медитацією, релаксацією чи йогою. *«Зараз ми занурені у стрічки новин і тому маємо перенапружену психіку. Коли ж читаємо книжки, думаємо про те, що відбувається з героями. Це хороший спосіб відволіктися»*, – пояснює психологиня.

Особливо радить читати тим, хто практикував таке дозвілля до повномасштабного вторгнення, щоб «повернути у своє життя буденні речі». Однак пані Людмила попереджає, що внутрішніх сил може вистачити лише на сторінку-дві: *«Це нормально. Зараз наша психіка “переварює” увесь той жах, який відбувається. На все інше залишається менше психічної енергії»*.

Яка ж користь від читання?

Читання відволікає. Воно допомагає абстрагуватися від жахливої реальності й постійного потоку новин та бодай на деякий час забути про війну. Можна взяти за звичку читати під час повітряної тривоги. Це допоможе згаяти час та відволіктися від місця й ситуації, в яких знаходитесь. Якщо довго читаєш, настає момент, коли існує лише книга і ти. Такі моменти дуже корисні, аби перемкнутись.

Читання стимулює пізнання. Деякі книжки – з історії, філософії, культури та політики – допомагають краще відрефлексувати те, що відбувається в Україні зараз.

Книжки допомагають поглибити знання про становлення нашої нації, зрозуміти, які були передумови й причини кривавої війни, а часом навіть і заспокоїтися. Читання робить нас обізнаними, допомагає аналізувати, що в майбутньому допоможе відстояти свою точку зору в будь-якій історичній суперечці.

Читання зберігає психічне здоров'я. Час за книжкою допомагає знизити тривожність, сфокусуватися на моменті тут і зараз та навіть краще спати. Читання знижує стрес. Читаючи немов ставиш на паузу всі турботи, починаєш більш методично дихати й ніби повертаєшся до звичного життя. Читання поновлює емоційний ресурс, допомагає мозку впоратися з невідомістю.

Читання додає сил і витримки. Особливо це стосується книжок, які описують події, схожі на ті, що переживають зараз українці. Досвід тих, хто жив під час Другої світової, дає розуміння, що все закінчиться і ми зможемо все переосмислити й передати цей досвід далі. Читаючи книжки, де є війна, приходять усвідомлення, що люди вже проходили через подібне, відчуваєш подвійну емпатію до персонажа й асоціюєш себе з ним.

Читання нагадує, що життя триває. Психологи радять за можливості повертатися до звичних ритуалів. І читання – одна з тих активностей, яка доступна зараз всім. Це те заняття, що допомагає відчувати себе як у мирний час – коли можна було сісти й спокійно почитати книгу. Це ритуал, який допомагає знаходити часточку нормальності у своєму житті й нагадує, що життя продовжується навіть у війні.

Читання прокачує. Книжки – чи не найпростіший спосіб навчатися нового навіть у бомбосховищі. А після війни отримані знання обов'язково знадобляться. Читаючи, ви здобуваєте нові знання і можете бути корисним для оточення. Фахова література завжди дає мотивацію для розвитку та поштовх рухатися в майбутнє.

За словами психологів, у виборі книжок потрібно орієнтуватися на власні уподобання.

5. Більше спілкуйтеся

Спілкування знижує стресовий поріг і мотивує жити повноцінно. Намагайтеся спілкуватися не тільки на тему війни й обміну новинами, але й на нейтральні теми, обговорюйте плани на найближче майбутнє.

Всі ці поради щодо підтримки психічного здоров'я під час війни можна втілити у бібліотеці. Адже саме бібліотеки задовго до повномасштабного вторгнення

створили у своїх стінах платформи для спілкування, навчання, розвитку творчих здібностей. Сьогодні бібліотеки – це не тільки читальні й книгосховища, де можна знайти цікаву книжку, а й осередки культурного і творчого розвитку особистості, місця для додаткової освіти та спілкування.

У бібліотеках діють клуби за інтересами для дітей та дорослих, проводяться майстер-класи, мистецькі виставки, театралізовані вистави, конкурси, дискусії, презентації... Тут можна відвідати інтернет-центри, вивчити або вдосконалити українську чи іноземну мови.

Бібліотекарі завжди нададуть цифрову підтримку: допоможуть зареєструватися у застосунку «Дія», передати показники лічильників та сплатити комунальні послуги, подати заявку на матеріальну допомогу тощо.

Після повномасштабного вторгнення багато бібліотек перетворилося на справжні волонтерські та гуманітарні центри, які самовіддано працюють на перемогу України, надають допомогу переселенцям, організують ярмарки тощо. Сільські бібліотекарі ТГ влились у так звані штаби старостинських округів, де виконують першочергові завдання, поставлені місцевою владою.

І, звичайно ж, у бібліотеці можна безкоштовно взяти цікаву книжку, газету чи журнал.

Тож робота бібліотек під час війни – це можливість зболеного українця безкоштовно покращити свій емоційний стан, хоча б на деякий час забути, скинути із себе тягар тривоги і страхів, поринути у сюжети книг, долучитися до цікавої розмови чи майстер-класу.

3. ОСНОВНІ ПРІОРИТЕТИ В РОБОТІ БІБЛІОТЕК В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У часи війни ключовим є готовність та вміння захищати свою державу. Повномасштабна російсько-українська війна кожного українця зробила воїном, готового на своєму місці робити те, що він вміє та разом з армією наближати перемогу.

Не стоять осторонь і бібліотеки. З перших днів російського вторгнення книгозбірні різних рівнів (обласні, міські, сільські) ведуть війну на культурному фронті, використовуючи свої знання, вміння, навички, накопичені за останні 8 років. Тож у 2022-му швидко підлаштувалися під реалії сьогодення – взялися активно допомагати захисникам та цивільному населенню як матеріально, так і морально, боротися з фейками, адаптувати населення до нових умов життя. У багатьох бібліотеках нині працюють волонтерські центри, проводяться психологічні тренінги та тренінги з домедичної допомоги, діють платформи для вдосконалення української мови та поглиблення знань з історії України.

Діяльність бібліотек в умовах повномасштабної війни дає можливість виокремити такі пріоритетні напрями роботи:

- волонтерська діяльність;
- захист інформаційного простору;
- заходи, спрямовані на формування української ідентичності;
- боротьба з російськомовною книгою.

Звичайно, такі пріоритети не звільняють бібліотеки від обслуговування користувачів та іншої суто бібліотечної роботи.

Розглянемо кожен напрям діяльності більш детально.

3.1. Волонтерство

Напрями волонтерської діяльності у бібліотеках під час війни різноманітні – від збору книг для захисників та переселенців, до плетіння маскувальних сіток, пошиття білизни, приготування сухпайків.

Волонтерською діяльністю бібліотеки займаються як самостійно, так і в співпраці з авторитетними волонтерськими організаціями, які безпосередньо контактують із захисниками, постраждалими чи переселенцями й краще розуміють, яка допомога

і для кого конкретно потрібна на фронті та на мирних територіях. Варто зауважити, що деякі бібліотеки вже мали досвід волонтерства для ЗСУ, але, порівнюючи з 2014-м, нині масштаби інші.

3.1.1. Працюємо задля Перемоги!

«Не лише книжками на культурному фронті нам треба відстрілюватись. Кожен має робити все можливе для перемоги: плести сітки, пекти кекси, шити форму», – каже Т. Кущук, директорка Центральної бібліотеки м. Бердичів, що на Житомирщині.

Вже на десятий день війни бібліотека почала працювати. Працівники та волонтери книгозбірні плетуть сітки: як основу, так і саме тло. Порадившись із колегами з Рівненщини, у бібліотеці почали робити енергетичні батончики та кекси. Попри те, що в Бердичеві було мало продуктів, волонтери та працівники приносили все необхідне для випічки.

Організували бібліотекарі, об'єднавшись з іншими працівниками культури, і благодійний ярмарок для збору коштів на ЗСУ. На ярмарку продавали різноманітну випічку, виготовлені дітьми обереги, браслети та інші патріотичні дрібнички, варення тощо.

З першого ярмарку, який відбувся у центрі міста, за дві години бібліотечна спільнота вторгувала 9 300 грн.

Нині бібліотека допомагає захисникам з амуніцією, ліками, засобами гігієни та ін.

Волонтерський фронт з перших днів повномасштабної війни вправно тримає Львівська обласна бібліотека для юнацтва ім. Р. Іваничука на чолі з директоркою Т. Пилипець. При бібліотеці діє Волонтерський центр допомоги фронту. У Центрі плетуть маскувальні сітки, закупають військову амуніцію (каски, бронежилети). За цей період бібліотечні волонтери сплели понад 7 тис. м² маскувальних сіток. Знайшли швейні машинки, тканину, швачок і відкрили мініцеx, де вже створено понад 1000 українських прапорів та ін. потрібні військовим вироби з тканини. Переслали на фронт тонни амуніції, медицини та захисного спорядження.

У бібліотеці проводять різноманітні майстер-класи для волонтерського ярмарку під назвою «Майстер-клас для Перемоги!». Волонтери виготовляють прикраси, брелоки, підставки під чашки, розмальовують пряники тощо. Діє ярмарок щотижня у фое бібліотеки. Крім волонтерських виробів,

на ярмарку також продають унікальні речі, створені українськими художниками та дизайнерами, дитячі вироби та ін. За 13 організованих ярмарків вже зібрали 73 тис. грн, які передали на закупівлю дрона й тепловізора.

<https://cutt.ly/uX6Oyul>

Серед височезних коробів, на які натягнуті маскувальні сітки, у бібліотеці примостився Андрій Набока – волонтер і художник-живописець. Після вторгнення росії переїхав до Львова, зателефонував знайомому художнику. Той порадив підійти до бібліотеки ім. Р. Іваничука. Спочатку плів у бібліотеці маскувальні сітки. А одного разу в плямі на тільки-но початому плетиві побачив образ. З цього усе й почалося. У волонтерському центрі знайшов сітку, не придатну для маскувального захисту. І почав творити.

Майстер має «мемні» сюжети про Патрона та суворого кота-солдата, і серйозні, трагічні полотна. Назви картин символічні: «Надія», «Віра і впевненість», «Світло», «Вогонь», «Маріуполь», «Пам'ять» та ін. Багато з них уже продані, а гроші пан Андрій переказав на потреби ЗСУ.

<https://cutt.ly/uX6Oyul>

Волонтерський центр працює і на базі Рівненської обласної бібліотеки для молоді. У Центрі вже виготовили понад 500 пакетиків енергетичних смаколиків із сухофруктів, горіхів, меду та насіння, понад 200 пакетиків різних сухофруктів. Також волонтери плетуть маскувальні сітки. У центр діти приносять свої малюнки для підтримки українських захисників, які передають на фронт. До добрих справ долучаються всі – волонтери, бібліотекарі, читачі, переселенці та небайдужі рівняни.

<https://cutt.ly/uXLtjqN>

В Острозькій центральній бібліотеці роблять енергетичні батончики для ЗСУ та відправляють їх у гарячі точки. У виготовленні продукту залучені всі працівники та працівниці закладу: хтось випікає, хтось лущить горіхи, роздруковує етикетки чи фасує.

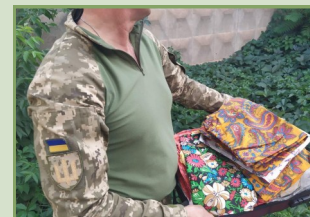
З продуктами та грошима допомагають небайдужі люди, а також два волонтерські центри м. Острог. У приміщенні бібліотеки на батончики чіпляють етикетки та фасують їх, а сам процес випікання продукту відбувається в домашніх умовах. Батончики пакують приблизно по сто штук на одну коробку, ще обов'язково кладуть щось від себе: листи, роздруковані янголята чи малюнки дітей.

<https://cutt.ly/oXLYwwE>

Однією поставкою волонтери та волонтерки місцевих центрів відправляють 400 енергетичних батончиків. У середньому відправку здійснюють два-три рази на тиждень. Загалом за сім днів Острозька бібліотека відправляє в гарячі точки близько 800 виготовлених власноруч батончиків.

Активно допомагають захисникам бібліотеки Дніпропетровщини.

З перших днів війни бібліотекарі Нікопольської, Кам'янської, Верхньодніпровської міських ТГ, читачі та небайдужі мешканці міст плели маскувальні сітки, теплі шкарпетки та напіврукавички для захисників, шили подушки й наволочки, чоловічу білизну, допомагали в організації та виготовленні розпізнавальних стрічок для тероборони та наколінників. Навчилися створювати маскувальний одяг.

Нікопольські бібліотекарі вже пошили понад 700 шт. чоловічої білизни: <https://cutt.ly/iX6Uk5x>

Бібліотекарі Жовтоводської міської ТГ збирали і передавали теплі речі та взуття для тероборони, посуд для виготовлення тушонки для захисників, мішки для побудови блокпостів навколо міста, готували перев'язувальні матеріали. У волонтерський центр збирали і передавали матеріали для плетіння маскувальних сіток і килимків.

Бібліотекарі Верхньодніпровської громади організували виготовлення вдома продуктів тривалого зберігання (м'ясні та рибні консерви), випічки.

Засоби гігієни, продукти для воїнів ЗСУ та тероборони постійно збирають бібліотекарі *Межівської селищної ТГ*.

В умовах воєнного стану *сільські бібліотеки Томаківської селищної ТГ* координують свою діяльність зі старостатами, і виконують роботу, яка зараз найбільш потрібна та актуальна: готують їжу для захисників, плетуть маскувальні сітки, сортують одяг та харчові продукти, предмети гігієни. У центральній бібліотеці триває збір пластикових кришечок. Зібрані кришки здають на переробку, і вже отримані за це кошти спрямовують на допомогу бійцям, які потребують протезування.

Всі *бібліотеки Магдалинівської селищної ТГ* займаються збиранням харчових продуктів, виготовляють тушонку та інші м'ясні вироби, печуть солодку випічку, ліплять вареники, збирають засоби гігієни, медикаменти, батарейки, устілки, шкарпетки, цигарки. До Великодня працівники бібліотеки напекли пасок для захисників.

На базі трьох *бібліотек Миколаївської ТГ* організовані штаби приймання гуманітарної допомоги для переселенців та військових.

Також організовуються заходи з метою фінансової підтримки захисників. Так, *бібліотеки Нікополя* організували благодійні акції зі збору коштів для ЗСУ: «З Україною в серці», «Збери макулатуру та ПЕТ кришки! Підтримай армію!» (за тиждень здано макулатури та кришечок на суму 783 грн).

У *Центральній міській бібліотеці* відбулась благодійна акція «Великодній ярмарок». Це один із заходів, які бібліотекарі Нікополя провели з метою фінансової підтримки наших захисників. На ярмарку були представлені картини місцевих художників, вироби майстрів, тканинні вироби бібліотекарів, книжки, подаровані читачами для ярмарку, а також різноманітні смаколики та кімнатні рослини.

Можна було придбати вироби декоративно-прикладного мистецтва, які виготовили майстри та майстрині бібліотечного центру «Майстри Нікополя». Завдяки спільним зусиллям нікопольців, бібліотекарів і майстрів, вдалося зібрати 13,5 тис. грн.

Залучені нікопольські бібліотекарі й до пошиття прапорів та прапорців. Упродовж червня пошито 34 прапори, які майорять на бойових машинах, блокпостах, над бліндажами наших захисників.

Місцеві художниці, майстрині експонують на виставках-продажах у бібліотеках Кам'янського свої роботи. Частина коштів від продажів перераховується ЗСУ.

Від початку вторгнення російських військ чимало книгозбірень Катеринопільської, Єрківської, Христинівської, Черкаської, Матусівської, Шполянської, Городищенської, Маньківської, Чорнобаївської, Іркліївської ТГ Черкащини перетворилися на центри збору, пакування та відправки гуманітарної допомоги; плетіння маскувальних сіток, «кікімор»; приготування їжі для місцевої тероборони.

Пік волонтерської роботи бібліотек м. Черкаси припав на перший місяць війни, коли значна частина цих закладів ще не приймала відвідувачів, а бібліотекарі опікувалися переважно збереженням фондів. Працівники черкаських бібліотек збирали і сортували гуманітарну допомогу, облаштовували бомбосховища, плели маскувальні сітки, допомагали готувати їжу для бійців тероборони та переселенців.

Один із найпотужніших центрів волонтерства у Черкасах – Черкаська міська центральна дитяча бібліотека. З 11 березня бібліотекарі взялися за плетіння маскувальних сіток. Працювали без вихідних. Ініціативу підтримали працівники інших бібліотек, жителі навколишніх будинків, які приходили не тільки плести сітки, а й приносили одяг, продукти для воїнів, бутельовану воду, олію, крупи, курятину, рибу для переселенців. Навколо ініціативних бібліотекарів почали гуртуватися інші волонтери. Так, бібліотекарці М. Сергеевій вдалося домовитися з однією із меблевих фабрик про постачання залишків тканини. Волонтер із Києва привіз ножиці, рукавички, основу для

сіток та ін. З отриманих матеріалів бібліотекарка І. Мироненко налагодила виробництво маскувальних кікімор.

В умовах російсько-української війни бібліотеки Хмельниччини визначили своїм завданням допомагати ЗСУ та інформувати цивільне населення у розв'язанні нагальних питань життєдіяльності.

Відразу після початку повномасштабного вторгнення було організовано збір коштів і гуманітарної допомоги. У Хмельницькій ОУНБ за 4 дні війни було зібрано і перераховано понад 22 тис. грн, доставлено у пункти збору харчові продукти, медикаменти, ліки та теплі речі. До такої роботи долучились усі бібліотекарі області.

У бібліотеці для юнацтва плетуть маскувальні сітки, проводять мистецькі виставки-продажі тощо. Також працівники бібліотеки для юнацтва долучались до ліплення вареників, сільських закладів – до виготовлення консервації та соління, багато хто приносив для фронту картоплю, борошно тощо.

«Збір Сухий Унікальний для Збройних Сил України» – під таким гаслом у Городоцькій міській бібліотеці фасували та пакували лікувальні трав'яні чаї для наших воїнів. Напередодні зібрані городоччанами лікарські трави доставили до міської бібліотеки у Городку. Різати трави та фасувати чаї бібліотекаркам допомагали волонтери, які відгукнулися на запрошення долучитися до акції, а також ті, хто знайшов на Хмельниччині прихисток, тікаючи від війни. Готові чаї волонтери фасували у паперові пакетики, які прикрашали написами-побажаннями. У кожную упаковку клали молитву «Отче наш», щоб бійці завжди відчували себе під захистом Божим. І назву для зібраного чаю бібліотекарі теж придумали – «ЗСУ для ЗСУ».

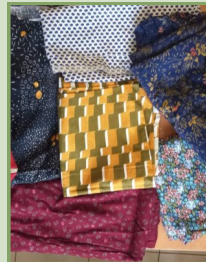

Активно волонтерять і бібліотекарі Чернігівщини.

Так, з перших днів війни працівники книгозбірень Бобровицької громади перераховували на підтримку ЗСУ профспілкові та власні кошти, збирали гуманітарну

допомогу (харчові продукти, ліки, одяг), готували їжу для ЗСУ та тероборони, пекли хліб та пиріжки, заготовляли продукти, сухофрукти тощо.

Нині бібліотекарі *Бобровицької ПБ* у будинку культури, спільно з іншими працівниками культури, плетуть маскувальні сітки, шують чоловічу білизну для захисників. За чотири місяці роботи сплетено 24 сітки по 24 метри, які роз'їхалися в різні куточки України.

Нещодавно директорка публічної бібліотеки Л. Циба, провела для дітей майстер-клас з виготовлення патріотичних магнітів. 26 серпня діти продавали на благодійному ярмарку на підтримку ЗСУ виготовлені магніти, власні іграшки та книги.

<https://cutt.ly/ACUy1fp>

Плетуть маскувальні сітки й бібліотекарі *Чернігівської обласної бібліотеки для дітей, Холминської ПБ та Городнянської ЦБ*.

<https://cutt.ly/2CUyA45>

Сосницька ПБ проводить благодійні майстер-класи, учасниками яких можуть бути як дорослі, так і діти. Охочим взяти участь потрібно зареєструватись. Зібрані під час майстер-класу кошти (або певний відсоток) передають на допомогу захисникам.

Ю. Сиворакша, майстриня з Киріївки, вже поділилася своїм досвідом і процесом плетіння з рогози та соломи (зібрано 905 грн, які перерахували на тепловізор).

Також сосничани занурилися у процес створення мотанок та пошиття текстильних ляльок.

Бібліотекарі *Куликівської ПБ* долучаються до організації благодійних ярмарків на підтримку воїнів. На ярмарках продають вироби майстрів декоративно-ужиткового мистецтва: натуральне мило, шкатулки, пенали, речі власного пошиття; композиції з квітів; вироби, виготовлені дітьми: браслети зі стрічок, магніти; випічку, імбирні пряники, розмальовані у патріотичному стилі; хліб, медову продукцію тощо. На черговому ярмарку, який відбувся 16 серпня, менше ніж за три години вдалося зібрати 11 746 грн. Ці кошти передано БО «Благодійний фонд «Сіверяни»» для придбання пікапа 58-й бригаді.

Напередодні Дня Незалежності участь у благодійному ярмарку взяла *Сновська ПБ*, яка підготувала патріотичну фотозону «Я люблю Сновськ» та безпрограшну лотерею.

Долучилися до благодійних акцій-ярмарок зі збору коштів на потреби ЗСУ і бібліотекарі сіл *Блистова, Покровське, Стольне Менської ТГ*. На ярмарках продають домашні смаколики, фрукти, овочі, вироби місцевих умільців.

Сумська МЦБС спільно з відділом культури міської ради також провела благодійний ярмарок на підтримку ЗСУ. Просто неба працівниці бібліотек міста продавали прикраси, створені власноруч, та смаколики. За дві години зібрали 10 тис. грн.

Протягом літа в *Глухівській ПБ* відбувалися благодійні шахові турніри. Зібрані кошти направлені на потреби ЗСУ. 1550 грн, зібраних на першому благодійному шаховому турнірі, вже передані волонтерам глухівського відділення

«Турбота про літніх в Україні», які плетуть маскувальні сітки, виготовляють окопні свічки, шують балаклави.

Також у бібліотеці збирають віск, парафін, мішки, паклю із льону та конопляне прядиво (волокна) для виготовлення маскувальних сіток, окопних свічок та інших речей, які передають волонтерам.

Працівники *Волинської обласної бібліотеки для юнацтва* з 24 лютого збирають допомогу та гроші для потреб українських військових. Кошти передають волонтерам благодійного фонду «Меценати для солдата». За допомогою зібраних бібліотекарями грошей волонтерам вже вдалося придбати кілька тепловізорів, деякі речі для шпиталю та докласти частину коштів для купівлі автомобіля.

Крім того, у бібліотеці плетуть «кікімори». На виготовлення однієї «кікімори» витрачають орієнтовно тиждень. Загалом сплели 10 маскувальних костюмів.

У книгозбірні бібліотекарі пакують в індивідуальні пакети сухофрукти та печиво. Від початку повномасштабного вторгнення військовим та бійцям тероборони передали понад 2 тис. таких енергетичних наборів. Також у закладі збирають речі для поранених хлопців, які повертаються з фронту та лікуються у гарнізонному шпиталі.

Плетуть маскувальні сітки та костюми для розвідників і снайперів і в *ДОНБ ім. Олени Пчілки* та *обласній бібліотеці для дітей*.

Більшість головних бібліотек громад *Вінниччини* також стали центрами плетіння маскувальних сіток, серед них: *Бабчинецька, Бершадська, Брацлавська, Іллінецька, Немирівська, Ободівська, Томашпільська, Ямпільська* та ін. Також бібліотекарі громад ліплять вареники, печуть пиріжки, заготовляють тушонку.

У читальній залі *Кременчуцької бібліотеки-філії № 2* (Полтавська обл.) відбувся благодійний концерт Н. Кушнір «Для вас мій вірш, і музика, і слово». Глядачі під час концерту зібрали 730 грн. Гроші пані Неля передала через кременчуцьку волонтерку А. Заможську на потреби ЗСУ.

Ужгородська ПБ організовує різні благодійні акції на підтримку ЗСУ. Так, на набережній Незалежності, за ініціативи місцевих поетес М. Попович-Павлік та О. Андрейкович, відбулася акція «Цвіт нації», мета якої – не тільки зібрати кошти, а й продемонструвати таланти юних учасників, адже головними героями свята були діти. До акції долучилися місцеві підприємці, громадські організації та творча молодь.

Також ужгородці мали змогу долучитися до книжкової акція «З книгою до перемоги». В акції взяли участь закарпатські письменники: В. Густі, Ю. Шип, І. Магас, М. Попович-Павлік та О. Андрейкович, які зачитали поезії та розповіли про свою творчість.

У межах заходу учасники могли поспілкуватися з автором, придбати книгу з автографом, зіграти в лотерею, замовити вірш та отримати подарунки.

Книги, які залишилися після акції, будуть передані до військових шпиталів, де наразі перебувають на лікуванні наші захисники. Всі вторговані під час акцій кошти були передані на підтримку ЗСУ.

У Одеській ОУНБ ім. М. Грушевського доєдналися до благодійної акції «Смілива гривня», яку реалізує Національний банк України разом із партнерами (Ощадбанк та ПУМБ).

З серпня по жовтень по всій Україні триватиме збір монет номіналами 10, 50 коп. та 1, 2, 5 і 10 грн. Значна кількість розмінних монет, зокрема номіналами 10 та 50 коп. часто не використовуються для готівкових розрахунків та лежать у скарбничках чи кишенях. Водночас ці кошти можуть допомогти захисникам боронити країну від російського загарбника. У листопаді всі зібрані кошти будуть передані до Ощад-

банку на підтримку ЗСУ.

З початку війни в Балтській публічній бібліотеці бібліотечна команда для захисників повипікає різні смаколики. Цифра випічки в кілограмах уже перетнула 1000.

<https://cutt.ly/xCpgVgB>

<https://cutt.ly/qCpjONh>

Це далеко не всі бібліотеки, які охопив волонтерський рух, спрямований на допомогу ЗСУ. Під час моніторингу бібліотечних сайтів та соцмереж вражала кількість і різноплановість заходів, які проводять книгозбірні, аби наблизити перемогу України, зберегти життя військових, покращити їхній настрій та розбавити фронтові будні. Але навіть цих прикладів достатньо, щоб переконатися, наскільки різноманітною і дієвою є робота бібліотек у цей надважкий для нас час.

3.1.2. Допомога переселенцям і не тільки

Бібліотеки тилкових регіонів України, які приймають переселенців – це особливе затишне місце, енергетичний простір, де налякані війною люди можуть знайти прихисток та отримати допомогу.

У бібліотеках тимчасово переміщених осіб та місцевих жителів завжди радо зустрінуть, адже сучасна бібліотека – це багатофункціональний відкритий простір з комплексним поєднанням якісного літературного фонду, місце для зустрічей та спілкування, центр розвитку громад. За роки активної трансформації бібліотечні заклади накопичили досвід вдалої співпраці з комунальними та громадськими організаціями, з волонтерами, майстрами тощо. Бібліотеки можуть організувати дозвілля для будь-яких вікових категорій, змусять забути про жахіття війни хоча б на якийсь час.

До послуг відвідувачів книгозбірень бібліотечні фонди, доступ до мережі Інтернет; презентації книг місцевих авторів; зустрічі з цікавими людьми; робота різноманітних навчальних / пізнавальних клубів та об'єднань; творчі заняття та майстер-класи; мистецькі виставки; тренінги тощо. У бібліотеках нададуть електронну допомогу в реєстрації на порталі «Дія», допоможуть подати заявку на виплату грошової допомоги через соціальну платформу «єДопомога», онлайн оплатити комунальні послуги, передати показники лічильника.

Враховуючи надбаний досвід і можливості, бібліотеки активно допомагають місцевій владі в роботі з постраждалими від російської агресії та переселенцями, організовують заняття з домедичної допомоги, психологічної підтримки, арттерапії, проводять дозвілля з дітьми.

3.1.2.1. Співпраця з місцевою владою, інформування та інша допомога

Більшість бібліотек територіальних громад з перших днів повномасштабного вторгнення активно допомагають старостатам у роботі з переселенцями та родинами, які постраждали внаслідок обстрілів.

Наприклад, бібліотеки сільських та селищних ТГ *Черкаської області*, що перебувають у складі старостинських округів, з метою надання допомоги займаються переписом осіб, що прибули в населені пункти.

Для членів громад та переселенців надаються у користування комп'ютери з доступом до мережі Інтернет, бібліотекарі здійснюють безкоштовне копіювання документів. У публічних бібліотеках переселенці можуть отримати інформацію щодо надання адміністративних та соціальних послуг, про діяльність інфраструктури ТГ.

З пошуками житла, оформленням реєстрації допомагають бібліотеки *Христинівської громади*.

Охтирська ПБ (Сумська обл.) продовжує надавати електронні послуги. Триває реєстрація соціально незахищених громадян на платформі «єДопомога», що надає можливість залишити заявку на фінансову підтримку від міжнародних організацій. А підтримка жителям громади дуже потрібна, адже Охтирка місяць потерпала від нещадних обстрілів та бомбардувань. Біля бібліотеки збираються

<https://cutt.ly/hCpDaa1>

черги. Переважно допомоги потребують люди похилого віку. За тиждень бібліотекарі допомагають подати заявку на матеріальну допомогу в середньому 400 особам.

Працівники зали медіаресурсів *Публічної бібліотеки ім. Лесі Українки* (м. Київ) також з радістю консультують своїх відвідувачів, які потребують допомоги в оформленні на державній платформі «єДопомога».

На сайті бібліотеки у рубриці «Ресурси, помічні в умовах війни» (<https://cutt.ly/ECpD2IC>) є перелік посилань, що будуть корисні для людей, які опинилися у скрутному становищі у зв'язку з нападом росії. Матеріали у рубриці постійно оновлюються.

Прихистком для багатьох українців стала і *Дніпропетровщина*. Бібліотекарі області допомагають тимчасово переміщеним особам якнайшвидше влитися в соціум: записують до бібліотеки; організовують різноманітні заходи для дітей: настільні ігри,

майстер-класи з малювання, виготовлення ляльок; дорослих запрошують на засідання клубів і любительських об'єднань; навчають всіх охочих комп'ютерній грамотності; проводять зустрічі з цікавими людьми: місцевими поетами, народними умільцями; святкують дні народження своїх читачів. Прикладають максимум зусиль для розв'язання життєвих проблем переселенців, полегшення їхнього душевного стану, зняття стресу та покращення настрою.

Бібліотекарі Магдалинівської та Межівської громад допомагають внутрішньо переміщеним особам подушками, ковдрами, постільною білизною, харчовими продуктами, засобами гігієни, одягом. Також допомагають селищній раді у пошуках житла для переміщених осіб.

Сортують продукти і готують переселенцям їжу у *Васильківській ТГ*.

Багато переселенців приїхало до м. Жовті Води. Працівники *Жовтоводської ЦБС* неодноразово збирали і передавали у центр допомоги ВПО одяг, взуття, посуд, матраци, постільну білизну, засоби гігієни, харчові продукти, побутову техніку, брали участь у розселенні людей.

Чотири *сільські бібліотеки Грушівської ТГ* в умовах воєнного стану працюють як центри підтримки громади. Поруч з бібліотеками створені гуманітарні штаби. Бібліотекарі громади розробили інформаційні куточки «Пам'ятайте, безвиході не буває!», де розміщуються інформаційні матеріали.

3.1.2.2. Домедична допомога

Домедична допомога – це комплекс заходів, спрямованих на поновлення або збереження життя / здоров'я потерпілого, що здійснюється до прибуття медичного працівника. У мирний час прибуття швидкої в середньому становить 20 хв. За перші 2-3 з них постраждалий може втратити критичний об'єм крові, що призведе до летальних наслідків. Навички першої допомоги – критична необхідність для кожної людини, особливо в умовах війни. Сьогодні ці знання можуть врятувати життя.

Бібліотеки співпрацювали із медичними закладами і до повномасштабного вторгнення, тож після 24 лютого фахівці з медицини у книгозбірнях подовжують навчати всіх охочих основам невідкладних медичних дій, що виконуються безпосередньо на місці пригоди терміново після травми.

Осередками просвітницької роботи щодо опанування навичок домедичної допомоги в умовах воєнних дій є *бібліотеки Дніпропетровщини*. Так, наприклад, з 27 лютого за адресою м. Кам'янське, пр. Тараса Шевченка, 16 (зелена зала юнацького відділу) провели 8-годинний курс з надання першої домедичної допомоги. Отриманні знання і практичні навички допоможуть собі та ближнім під час екстреної ситуації. Курс проводила партнерка бібліотеки О. Мельник, сертифікований тренер Мальтійської служби допомоги.

У *Публічній бібліотеці ім. Лесі Українки* (м. Київ) відбувся тренінг «Перша медична допомога». Навчалися правильно діяти в ситуації, що може загрожувати життю та здоров'ю або призвести до інвалідності.

У *Волинській обласній науковій бібліотеці ім. Олени Пчілки* функціонує клуб «Підлітки в умовах війни», де дітей віком від 11 до 15 років безплатно навчають домедичної допомоги, правилам інформаційної безпеки та комунікації з однолітками. Заняття проводять в інтерактивно-ігровій формі.

3.1.2.3. Психологічна підтримка

Велика війна розділила наше життя на «до» та «після». Щоб впоратися, нам усім потрібна розмова про те, що ми переживаємо. Аби дорослі та діти, які перебувають у гострому стресовому стані, змогли безкоштовно отримати зовнішню підтримку, почути думку спеціаліста, подолати тривожність, страх, непевність, навчитися жити в умовах війни та попри все отримувати радість від життя, в українські бібліотеки активно впроваджуються проекти психологічної допомоги. Такі психологічні тренінги допоможуть тим, хто відчуває страх, зневіру, розпач, надію, гнів, ненависть, роздратування, а іноді все одночасно; кого не відпускає пережите; хто хоче знайти нову опору.

У *Публічній бібліотеці Бердичівської міської ради* (Житомирська обл.) на базі молодіжного центру «М-Формація» для відвідувачів проводяться сеанси арттерапії «Mental health» (зображувальна терапія), тренінги про першу психологічну допомогу під час військових дій та реакції на стрес, зустрічі у форматі «форум-театру». Перед Великоднем відвідувачі навчалися розмальовувати писанки, які були передані

захисникам на передові позиції. Молодіжний простір став місцем, де люди можуть поспілкуватися, віднайти психологічну рівновагу.

У Центрі нині реалізується проєкт «ПОРУЧ», який створено Всеукраїнським громадським центром «ВОЛОНТЕР» спільно з UNICEF Ukraine, Міністерством освіти і науки України, Українським інститутом когнітивно-поведінкової терапії, Українською асоціацією когнітивно-поведінкової терапії та *Публічною бібліотекою з філіями Бердичівської міської ТГ*.

<https://cutt.ly/DCpXklX>

Групи психологічної підтримки «ПОРУЧ» – це не просто зустрічі, це простір, де разом з психологами-ведучими учасники й учасниці поповнюють свій психологічний запас, навчаються справлятися із труднощами та спілкуються в колі однодумців. Поради, техніки та інструменти, яким навчаються підлітки на заняттях, допомагають їм впоратися з неприємними спогадами й думками, страхами, переживаннями й хвилюваннями.

Часом здається, що виходу немає і відсутні відповіді на будь-які питання. Але вихід завжди є. Знайти шляхи допоможе форум-театр – система вправ, ігор та технік, які працюють з тілом, чуттями та особистим досвідом учасників для створення можливостей для діалогу, критичної рефлексії нашої соціальної реальності та активного пошуку низових розв’язань соціальних проблем.

Форум-театр проводиться в рамках проєкту «ВільноХаб», який втілюється в межах програми «Мріємо та діємо», яка впроваджується за фінансової підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) та виконується IREX за підтримки Міністерства культури та інформаційної політики України.

<https://cutt.ly/DCpXklX>

Подібні заходи відвідує багато переселенців, які зупинилися в громаді.

<https://cutt.ly/eCpNcVH>

Антистресове заняття для дорослих та дітей відбулося у *Черкаській ОУНБ ім. Т. Шевченка*. Його провела тренерка, консультантка розвивальних антистресових програм Т. Доценко. Внутрішньо переміщені особи, які тимчасово переїхали в Черкаси

з регіонів, де ведуться активні бойові дії, та пересічні жителі міста вчилися, як впоратися зі стресом, переключити думки, відпустити ситуацію та покращити настрій.

У Львівській обласній бібліотеці для юнацтва ім. Р. Іваничука також влаштовують заходи, спрямовані на збереження психологічного здоров'я. Один них – зустріч-підтримка «Як жити далі?», що відбувається в межах «Всеукраїнської психологічної місії підтримки з Євгеном Кирбабою та друзями». Це зустрічі для людей, які під час повномасштабної війни питають себе: «Як жити далі?», хто відчуває тривогу, страх, почуття провини, безнадію, панічні атаки, проблеми зі сном та фізичне виснаження. Завдяки терапевтичному спілкуванню та простим психологічним практикам на таких зустрічах можна знайти відповідь на це та інші питання.

Проводять зустрічі практичний психолог, магістр психології, спеціаліст з психосоматики Є. Кирбаба (м. Харків) та психологиня З. Кручак (м. Львів).

Також у бібліотеці діяв терапевтично навчальний інтенсив «Психофронт» – це волонтерський, народжений у війну формат для психологів/психотерапевтів/волонтерів, які надають емоційну допомогу постраждалим від війни людям та прагнуть вдосконалити свої вміння співпереживати та не ретравмувати людей.

Інтенсив був розрахований на 2 дні по 5 годин для спеціалістів та волонтерів, що працюють чи прагнуть працювати в напрямку психологічної допомоги з людьми постраждалими від війни в Україні.

У Рівненській обласній бібліотеці для молоді відбуваються зустрічі з психологами. Психологині З. Кобзар та В. Шмігель у співпраці з КНП «ЦПМСД «Ювілейний» РМР в рамках проєкту USAID «Підтримка реформи охорони здоров'я» провели трансформаційну настільну гру «Почати знову» для внутрішньо переміщених осіб, які проживають у м. Рівне. Трансформаційні ігри сприяють покращенню соціалізації переселенців.

Психологічні тренінги відбуваються і в Сумській ЦМБ ім. Т. Шевченка. Тренер – представниця Червоного Хреста, психолог-волонтер І. Сагер. На тренінгах говорять про те, як пережити кризові ситуації в нестабільних умовах, як справлятися

зі стресами та страхами, як покращити свій емоційний стан, відшукати свій ресурс і відчути (хоча б невеличку) радість від життя.

Психологічну підтримку користувачі також можуть отримати і в публічних бібліотеках Дніпропетровщини.

У *Центральній бібліотеці Нікополя* відбуваються заняття з психологами для підлітків у межах проєкту «ПОРУЧ», який реалізує ГО «Всеукраїнський громадський центр «Волонтер»» разом з МОН України, Українським інститутом когнітивно-поведінкової терапії, Асоціацією когнітивно-поведінкової терапії та за підтримки Представництва Дитячого фонду ООН (UNICEF).

Проєкт «Поруч» – це групи психологічної підтримки для підлітків, батьків та освітян, чиє звичне життя змінила війна. Психологи, залучені до проєкту, готові допомагати в офлайн та онлайн форматах.

В основі роботи психологів – програма «Діти та війна: навчання технік зцілення», яка була розроблена та реалізована у ряді країн, що були охоплені війною. Клінічні дослідження, проведені щодо застосування програми, показали її ефективність.

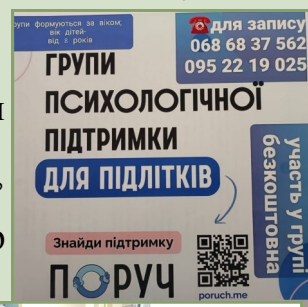
Працівники відділу обслуговування *Жовтоводської ЦБ* розробили психологічний айстопер «Тільки без паніки», який знайомить з психологічними порадами, що допоможуть зберегти спокій і не панікувати.

Фахівці *бібліотеки сімейного читання № 3 м. Павлоград* викладають на блозі та в соцмережах поради психологів на різні актуальні теми, для фізичного порятунку та збереження душевного спокою мешканців міста.

У *Холодобалківській сільській бібліотеці* (Нерубайська ТГ Одеської області) відбуваються групові онлайн-зустрічі підтримки з психологом, під час яких малюють, в'яжуть тощо.

3.1.2.4. Арттерапія

Після 24 лютого у багатьох українців нерви на грані. Але існують способи повернути собі спокій та рівновагу, наскільки це зараз можливо. Один із таких способів – арттерапія.

<https://cutt.ly/ICaBLNs>

Арттерапія – це вид психотерапії та психологічної корекції, заснований на мистецтві та творчості, який надає можливість особистості виразити себе «іншими голосами»: рухами, кольором, формою, пластикою, ландшафтом.

Бібліотеки розуміють, що емоційне здоров'я українців нині бажає кращого, тож знаходять можливість співпраці з фаховими арттерапевтами, які нададуть кваліфіковану допомогу всім, хто її потребує.

Так, у *Запорізькій ОУНБ* відбулася артпрактика «Я маю сили та впевненість, щоб рухатися далі». Зустріч проводила психологиня, арттерапевтка Н. Попова. Проєкт реалізується Благодійним фондом «Посмішка ЮА» в партнерстві з організацією «Людина в біді».

Протягом заняття відвідувачі за допомогою вправ з пластиліном згадали свої дитячі мрії, а завдяки різним художнім світлинам розглянули дитячо-батьківські відносини. На терапії учасники намагалися покращити відносини з собою, підвищили власну самооцінку, та почали розуміти цінність всього, що відбувається.

Артстудія «СТІБок – ми зшиваємо країну», що діє в *Чернівецькій ОУНБ ім. М. Івасюка*, запросила на дівич-вечір психологиню, арттерапевтку із Запоріжжя В. Шереметьєву. Пані Вікторія запропонувала присутнім цікаве творче заняття.

Студійці писали, малювали і ліпили казку. Оскільки студія має родинний напрямок розвитку, у кожній сім'ї казка була своя. Сестрички, мами з доньками, бабусі з онучками навмання діставали із чарівної торбинки картинки, які надихнули на створення фантастичних історій. Деякі з тих історій навіть були схожі на справжні серіали з великою кількістю сюжетних ліній. Виявилось, що ми всі дуже різні, але саме в тому розмаїтті є наша краса і сила. А ще у нас багато спільного. Для пань і панночок з Дніпра, Харкова, Миколаєва, Запоріжжя, Чернівців надзвичайно важливими є Україна, родина, рідний дім... Розповідаючи про них у своїх казках студійці посміхалися, захоплювалися, а іноді на очі наверталися сльози.

Крім занять з професійними арттерапевтами, бібліотекарі пропонують своїм відвідувачам й інші види терапії – бібліотерапія (казкотерапія) та терапія творчістю

(терапія образотворчим мистецтвом, лялькотерапія, пісочна терапія, ліплення, плетіння, в'язання, вишивка та ін.).

Бібліотерапія – один зі способів справитись зі стресом, позбутися тривожності й привести свої думки до ладу. Вчені доводять, що під час читання тіло людини не тільки розслаблюється, а й може сповільнювати часте серцебиття. Занурюючись у книгу, читець «відключається» від власного життя, переймаючись життям героїв та подіями, що розвиваються в сюжеті книги. Іноді все, що потрібно, – просто пережити невдалий день, і чудовим помічником у цьому буде добра книга. Інколи варто поставити себе на місце когось іншого, і найкращий спосіб це зробити саме за допомогою читання історій про інших героїв. Читання про досвід інших людей може дати нагоду подивитися на світ по-новому, помітити ті важливі речі, на які не звертали увагу в повсякденному житті. Це допоможе зняти стрес і заспокоїтися.

Працівники *Рахівської ПБ* (Закарпатська обл.) проводили для своїх активних читачів «Книжковий антистрес-марафон». Суть його полягала в тому, що читач, який прочитав найбільшу кількість книг до кінця літа, за підсумками його читацького формуляра, отримав від бібліотеки в подарунок книгу на вибір.

У *Волинській обласній бібліотеці для дітей* активно реалізується проєкт «Бібліотерапія в дії», який знайомить дітей з літературою про Україну, поезією, казками, науково-пізнавальними виданнями різної тематики. Діти активно беруть участь у флешмобі з читання поезій «Нехай сяє, наче сонце, рідна Україна!».

Терапія творчістю дає можливість «розповісти» про біль, страх, тривогу через малюнок, ліплення, рукоділля. Незалежно від віку людини, творчість заспокоює, знімає стрес та допомагає відволікатися від жахів, які ми, на жаль, змушені спостерігати щодня.

У «Бібліотеці-студії ДіМ», що діє на базі *Луцької центральної бібліотеки для дітей*, відкрився артпростір «Веселка», де діти дізнаються про таємниці фарб, які розповідає графічна дизайнерка Ж. Шаповалова з м. Буча. Серед постійних відвідувачів бібліотечних занять є п'ятирічний хлопчик Кирило, який приїхав із Харкова, і який зумів втілити у своєму малюнку особисту мрію – побувати на морі. У кожній

<https://cutt.ly/fCa0nYh>

дитини, що відвідала заняття, було своє оригінальне зображення мрій через малюнок, фарбу і творчий підхід.

Коломийська МПБ (Івано-Франківська обл.) основний акцент робить на розвиток дітей у мистецькому плані. У бібліотеці діє мистецький простір. До початку повномасштабної війни тут відбувалися виставки живопису. Тепер голова Міжнародної асоціації художників України В.Бойків організував школу для дітей «Навчання у майстра». Він навчає професійному академічному рисунку та живопису. Заняття для діток проводяться двічі на тиждень.

У багатьох бібліотеках роками діють клуби рукодільниць, творчі об'єднання для дітей, постійно проходять цікаві майстер-класи, які проводять бібліотекарі та відомі майстри.

У *Конотопській ЦМБ ім. С. І. Пономарьова* (Сумська обл.) відбувся майстер-клас майстрині з лялькотерапії О. Ракітіної «Вузлова лялька: історія, традиції, сучасність». Учасники майстер-класу в приємній, теплій, дружній атмосфері створювали маленькі дива. За невимушеною бесідою про жіночність, про наше історичне коріння у кожної учасниці вимальовувалися чарівні лялечки.

Особливо помічною при стресі є вишивка. Наші предки вважали, що вишиті речі – це сильний оберіг від усього поганого. Тому в давні часи українські оселі рясніли вишивкою. Часто таким рукоділлям займалися жінки, які чекали своїх чоловіків з війни. Щоб заспокоїтися і зосередитися, вони вишивали. Цей психологічний прийом передався через покоління й нам, сучасним українцям.

У *Носівській ПБ* вже 10 років функціонує клуб рукодільниць «РУНО». У травні учасниці, а це переважно жінки пенсійного віку, самі попросили поновити зустрічі. У багатьох із них зараз діти воюють, тож для них улюблена справа та спілкування у колі однодумців – це можливість відволіктися та перезавантажитись.

У *центральной бібліотеці Кам'янського* (Дніпропетровська обл.) майстриня Н. Левченко проводить майстер-класи із вишивки стрічками.

Пані Наталія почала проводити заняття не лише для того, щоб поділитись технікою вишивки, а з ідеєю творчості як способу «взяти себе в руки». Вишивка є актом творчості, а творчість налаштовує людину на бажання жити й робити щось

конструктивне. Саме так, зокрема, сталося свого часу в житті самої пані Наталії. У 2014 році вона гостро переживала криваві події в Україні. Чоловік порадив зайнятись якимось рукоділлям. Після недовгих пошуків вона зупинилась на вишивці стрічками. Прослухала платні курси в інтернеті. Тепер навчає інших як не зациклюватись на подіях. Роботи майстрині також представлені на бібліотечній виставці-продажу, вторговані кошти перераховують для підтримки захисників України.

У рамках ініціативи ВільноХаб програми «Мріємо та діємо» підтримки дітей та молоді внутрішньо переміщених осіб, що реалізується Івано-Франківською ОУНБ ім. І. Франка, відбувся захід з арттерапії – аплікація з паперу. Провели майстер-клас вимушені переселенці з Харкова – Л. Василенко разом з 10-річною онукою Міланою. Вони знайшли в бібліотеці свій безпечний простір, можливість вдосконалення і розвитку творчих здібностей.

3.1.2.5. Робота з дітьми

Ці весна та літо особливі... Особливі для всіх куточків України. Для тих, де діти змушені ховатися по сирих підвалах від ракетних та артилерійських обстрілів, і для тих, які зустрічають тисячі переселенців. Особливі вони тим, що маленькі українці – це вже не ті безтурботні діти, що були рік тому. Це діти війни... У палітрі їхнього життя за останні пів року з'явилося багато сірих відтінків. Завдання бібліотек – зробити все можливе, щоб розбавити сірі будні наляканих дітей яскравими фарбами та відновити щасливий блиск в їхніх очах.

З метою кращої адаптації дітей до умов, які склалися сьогодні в країні, бібліотечні заклади створюють проекти, спрямовані на організацію дозвілля дітей різних вікових груп. На базі бібліотек діють розвивальні та підготовчі курси, об'єднання за інтересами, проводяться дитячі ярмарки, майстер-класи, різні конкурси, акції, студії, поетичні читання тощо. Заходів для дітей настільки багато і вони такі різноманітні, що написати про всі на сторінках poradnika неможливо. Але про кілька цікавих проєктів все ж згадаємо.

У *Центральній бібліотеці Нікополя* (Дніпропетровська обл.) діє волонтерський освітянський проєкт для дітей дошкільного віку «Сходи́нки до успі́ху». На заняттях майбутні першокласники в ігровій формі отримують уявлення про навколишній світ, вивчають іноземні мови, розвивають кмітливість та мовлення. Підготовчі курси проводить досвідчена вчителька початкових класів Л. Марцун.

<https://cutt.ly/OCa3AVD>

Простір *Томаківської ЦБ* задіяний для дистанційного навчання дітей з дитячого будинку сімейного типу, який був евакуйований до Томаківщини. Також бібліотечний простір став мистецьким майданчиком для спільних заходів з дитячою музичною школою, будинком культури.

Безкоштовна послуга «Бібліоняня» діє у *Томаківській дитячій бібліотеці*. Юні гості селища з радістю граються іграшками, бібліотекар читає їм книжечки, поки батьки оформляють документи в ЦНАПі або беруть книги в центральній бібліотеці.

У *Тернопільській обласній бібліотеці для молоді* працював літній дитячий табір неповного дня для дітей віком 8-11 років. Для участі необхідно було мати квиток користувача бібліотеки, заяву-дозвіл на зарахування дитини до табору, підписану одним із батьків, та сплатити організаційний внесок у сумі 300 грн. Кількість учасників у групі – 15 осіб. Часові межі роботи табору – 10 днів з 11:00 до 14:00. У таборі діти брали участь у майстер-класах, конкурсах і вікторинах, рухливих іграх, читали книги, мали доступ до безкоштовного інтернету, ходили на цікаві екскурсії. Упродовж останнього тижня третьої зміни діти відвідали Тернопільську

<https://cutt.ly/3Ca5yti>

пожежно-рятувальну частину-1, український греко-католицький храм св. Василя Великого, Тернопільську обласну раду.

На базі Ніжинської міської бібліотеки ім. М. Гоголя діє проєкт «СпівДія заради Дітей», який реалізується командою благодійного фонду «СпівДія» за підтримки UNICEF та Міністерства молоді та спорту України.

«СпівДія заради дітей» – це безпечний простір, де дитина отримує психоемоційну підтримку через програму неформальної освіти: творчі заняття, рухливу та пізнавальну діяльність, взаємодію з іншими дітьми та дорослими. Учасники занять – діти віком від 5 до 12 років.

Менш ніж за два місяці проєкт відвідали близько 250 дітей, більша частина з яких – внутрішньо переміщені особи, малозабезпечені та багатодітні.

На першому тижні діти поринали у світ «Космосу», де дізналися про зірки, сузір'я та створили власну галактику. На другому – юні дослідники відвідали подорож «Welcome to Ukraine», де спробували свої таланти в створенні петриківського розпису. На третьому тижні розглядали світ професій.

Зі своєю професією бібліотекарі Ніжинської міської ЦБС познайомили дітлахів у дуже незвичний спосіб – за допомогою лялькового театру «Бібліопригода», де лісові звірі – Хитрунка, котик Чомусик, Жабуся – познайомили дітей з книжковими полицями, стелажамі і показали, де саме шукати улюблену книгу. Провели яскравий майстер-клас з виготовлення закладок для книжок та казкову вікторину «Пізнай героя». Закінчили бібліоподорож в Етнопросторі читального залу.

У Менській ПБ та її філіях до Дня Української Державності відбувся патріотичний марафон «Мрію не зруйнувати».

На майстер-класах юні читачі виготовляли обереги для захисників, голубів миру, патріотичні браслети, різноманітні аплікації.

Учасниці клубу за інтересами «Мальви» с. Величківка сплели дідуха із зернових культур, трав та квітів.

Спільна мрія в учасників заходу одна – Перемога. І вони вірять, що виготовлені обереги допоможуть її наблизити і захистити наших воїнів.

3.1.3. Книги для ЗСУ

Допомагати ЗСУ можна по-різному: хтось віддає гроші, хтось – продукти, а хтось – книжки. Так, Хмельницька обласна бібліотека для юнацтва спільно з ГО «Українці майбутнього» збирають україномовні книжки, щоб передати їх на фронт та в шпиталі.

Тернопільська ОУНБ проводить акцію «Книжка – джерело води живої», у межах якої збирають україномовну літературу для поранених воїнів, що лікуються на Тернопільщині. У шпиталях створять літературні куточки.

Подібні акції проходять у Чернівецькій ОУНБ ім. М. Івасюка, Черкаській обласній бібліотеці для юнацтва ім. В. Симоненка, Львівській обласній бібліотеці для юнацтва ім. Романа Іваничука, Чернігівській ОУНБ ім. В. Г. Короленка та ін.

3.2. Захист інформаційного простору: боротьба з дезінформацією, фейками та кіберзагрозами

Фейки та маніпуляції є ключовою зброєю російських окупантів в інформаційній війні. Тому важливо знати, що таке дезінформація та як визначити, що новина неправдива.

Дезінформація (фр. des – заперечення, фр. information – інформація) – свідомо неправдиве, перекручене повідомлення, що поширюється для введення в оману громадськості, політиків. Її використовують також для ослаблення позицій опонентів, щоб приховати власні прорахунки і поразки, перегрупуватися. Нерідко вона стає головною зброєю для досягнення політичних, військових, пропагандистських та ін. цілей.

Найбільш поширеною схемою дезінформування є фейки – перекручені новини, події чи журналістські матеріали, які переважно поширюють через мас-медіа та соцмережі. Основна мета фейків – посіяти сумніви. Для досягнення мети у тексти додають неправдиву чи фальшиву інформацію, або змішують фактичні події з перекрученими.

Щоб не стати жертвою дезінформації, необхідно перевіряти інформацію про одну й ту ж подію, дослухатись тільки до перевірених джерел, не забувати про критичне мислення, особливо, якщо це стосується емоційних повідомлень.

Кіберзагроза – наявні та потенційно можливі явища і чинники, що створюють небезпеку життєво важливим національним інтересам держави у кіберпросторі, справляють негативний вплив на стан кібербезпеки держави, кібербезпеку та кіберзахист її об'єктів. З початком повномасштабного російського вторгнення кількість кібератак на українські ресурси зростає, за оцінками, удвічі.

Бібліотеки активно долучилися до захисту інформаційного простору та боротьби з фейками.

Так, *Київська міська спеціалізована молодіжна бібліотека «Молода гвардія»* підготувала інформаційно вебліографічний дайджест до Всесвітнього дня здоров'я «Ворожі атаки на ваше здоров'я» (<https://cutt.ly/sCkEDNB>), де можна знайти інформацію про те, як вберегтися від російської інформаційної атаки, як фільтрувати інформацію в інтернеті, як відрізнити правду від брехні у скаженому потоці новин, як розпізнавати фейки та боротись з ними. У дайджесті закликають користувачів соцмереж перед поширенням будь-якої інформації перевіряти, чи була вона оприлюднена хоча б на одному з офіційних джерел.

Євроклуб, що діє на базі *Тернопільської центральної дитячої бібліотеки*, провів медіаурок «Протидія дезінформації в умовах війни». Бібліотекар Н. Лагода розповіла про поширення фейків на прикладі подій Голодомору в Україні 1932–33 рр., коли радянська пропаганда вводила в оману світову спільноту.

Діти ознайомились з роботою Центру протидії дезінформації та дізнались про організацію StopFake, яка перевіряє фейки та спростовує російську дезінформацію.

Діти також підготували виступ на тему протидії дезінформації. Перед євроклубівцями виступили сестри Антоніна й Аня, які розповіли цікаві факти про фейки та поділилися власним досвідом того, як несвідомо брали участь у розповсюдженні неправдивої інформації.

Щочетверга в *Олександрійській бібліотеці для юнацтва* (Кіровоградська обл.) проходять заняття курсу «Будь медіаграмотним». Під час чергового заняття слухачі дізналися як працюють алгоритми соціальних медіа (Facebook, Twitter, Instagram) та чи можна довіряти тому, що бачимо онлайн. Також на заняттях курсу «Смартфон для новачків» приділили увагу і Telegram, що в умовах війни став досить популярною платформою для спілкування та поширення новин.

Бібліотекарі *Олександрійської ЦМБ* спільно з юристом місцевого центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги В. Джевагою провели інформ-досьє «Обережно! Фейкові волонтери» для учнів ліцею інформаційних технологій та розповіли про те, як розпізнати псевдоволонтера та відрізнити фейкові заклики про допомогу від реальних.

Боротьбу з інформаційним нагнітанням на Одещині веде *Одеська ОУНБ ім. М. Грушевського*. На базі відділу соціокультурної діяльності працює «Народний університет». У змішаному форматі, онлайн та офлайн конференцій, проходять лекції, кожна з яких присвячена актуальній темі теперішньої реальності. Одна з тем, яку висвітлила медіааналітик Інституту демократії імені Пилипа Орлика, доктор політичних наук, професор кафедри журналістики та соціальних комунікацій Донецького національного університету ім. В. Стуса Н. Стеблина, стосувалася саме захисту інформаційного простору. Пані Наталія розповіла, як не стати мішенню сучасної російської інформаційної війни, ефективно протидіяти введенню в оману, чому соцмережі – зручне середовище для поширення дезінформації, як перевіряти інформацію під час війни та яку інформацію можна поширювати.

Працівники відділу обслуговування *Центральної бібліотеки КЗК «Жовтоводська ЦБС»* (Дніпропетровська обл.) розробили мультимедійний інформ-акцент «Інформаційна війна. Як протидіяти дезінформації та боротися з фейками», де ознайомлюють користувачів з правилами, які допоможуть вистояти під час інформаційної атаки окупантів.

Вінницька ОУНБ з метою допомоги користувачам бібліотек розпізнавати дезінформацію та маніпуляції в інформаційному середовищі, захистити персональні дані та протидіяти інформаційним загрозам і долучитися до інформаційної оборони нашої держави брала участь у реалізації проєкту «Цифрові, інклюзивні, доступні: підтримка цифровізації державних послуг в Україні». Проєкт впроваджується ПРООН в Україні за підтримки Швеції й організований ВГО Українська бібліотечна асоціація.

Команда тренерів Вінницької ОУНБ з 16 травня по 17 червня 2022 року провела п'ять онлайн-тренінгів на тему «Інформаційна та кібербезпека для користувачів бібліотек».

Упродовж п'яти днів учасники знайомилися з такими темами: «Основи інформаційної та кібербезпеки»; «Інформаційна та кібербезпека в соціальних мережах»; «Інформаційна та кібербезпека в месенджерах»; «Фінансова безпека»; «Допомога IT-армії».

Навчальний курс пройшли 108 учасників, які отримали сертифікати.

Такі тренінги також відбулися у бібліотеках *Запоріжжя, Львова, Тернополя та Хмельницького*.

3.3. Бібліотекарі на варті української ідентичності, культури та мови

Українська ідентичність – це історично сформована адаптивно-еволюційна система ознак і властивостей, які вирізняють українську людину, українську спільноту й українську культуру з-поміж інших аналогічних об'єктів. Маркерами розрізнення є історичні території, мова, історична пам'ять, культура, міфи, традиції та звичаї.

До 2014 року українці ідентичністю аж так не переймалися. Проте агресія росії показала: «Хто такі українці?» є питанням життя або смерті. Хто є своїм, а хто чужим? Чи російськомовні громадяни України є росіянами, а тому росія має повне право «захищати» їх? Чи українськість визначається не лише мовою? 24 лютого почалася нова фаза війни – повномасштабне вторгнення. І, як не дивно, питання української ідентичності все ще лишається актуальним.

Іронія долі в тому, що аналогічне питання було актуальним для українського суспільства понад століття тому. 1917-го М. Грушевський видав брошуру «Хто такі українці і чого вони хочуть?», щоб пояснити мешканцям України загалом і прихильникам українського руху зокрема, звідки взялися українці, у чому суть української ідентичності, а також окреслити завдання, які стояли перед національним рухом у контексті вибудовування нових відносин із росією. Здавалося б, проголошення незалежності України в 1991 році зробило запитання Грушевського неактуальним. Але війна, яка вже триває вісім років, показала: українцям потрібно знову давати відповідь на нього. І від неї залежатиме майбутнє України.

В умовах війни соціологічна група «Рейтинг» провела комплексне дослідження ідеологічних маркерів українського суспільства. Зокрема:

- на кінець квітня 2022 року в Україні зафіксовано найнижчий за історію спостережень показник ностальгії за розпадом СРСР (11%). Не жалкують за ним – абсолютна більшість – 87%;

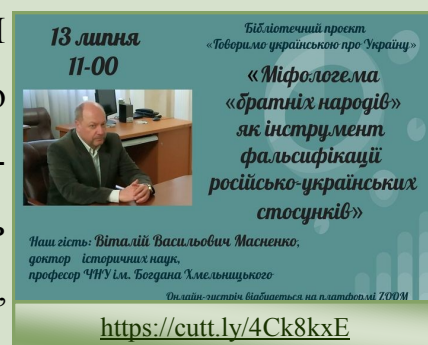
- за останні роки спостерігалася позитивна динаміка у ставленні до українських історичних постатей, навколо яких ще десятиліття тому точилися гострі дискусії у суспільстві. Зокрема, поступово покращувалося відношення до Івана Мазепи (у 2012 – 44%, у 2022 – 76%), Симона Петлюри (у 2012 – 26%, у 2022 – 49%) та Степана Бандери (у 2012 – 22%, у 2022 – 74%). Важливо, що позитивне ставлення до ідеолога українського націоналізму переважає сьогодні і в південно-східних регіонах, та серед тих, хто в побуті спілкується виключно російською мовою;

- суттєво зросла підтримка визнання ОУН-УПА учасниками боротьби за державну Незалежність України: 81% підтримують, лише 10% – проти. З 2010 року показник підтримки зріс у 4 рази, з 2015 – вдвічі.

Звичайно, що бібліотеки не лишалися осторонь. Всі ці роки на базі книгозбірень діяли курси української мови, розмовні та краєзнавчі клуби, бібліотекарі спільно з партнерами проводили різноманітні заходи, присвячені історичним подіям, відроджували звичаї та традиції, популяризували літературу українських авторів, твори українських митців, займалися патріотичним вихованням дітей та молоді, укладали бібліографічні покажчики тощо.

Одним з інструментів, який сприяє формуванню української ідентичності, є історичні знання. Цілком зрозуміло, що долученість українських бібліотек до відновлення історичної справедливості через активну популяризацію історичного спадку України продовжується.

Черкаська ОУНБ ім. Т. Шевченка на платформі ZOOM реалізує бібліотечний проєкт «Говоримо українською про Україну». Відомі історики на онлайн-зустрічах розвінчують міфи про «братні народи», розповідають як Російська імперія творила свою й українську історію, як формувалася українська нація, як сталося так, що у глобалізованому світі XXI ст. стала можливою агресія небачених із 1939 року масштабів, які причини агресії, чим сучасна війна особлива та ін.

**13 липня
11-00**

Бібліотечний проєкт
«Говоримо українською про Україну»

**«Міфологема
«братні народи»
як інструмент
фальсифікації
російсько-українських
стосунків»**

Наш гість: Віталій Васильович Масенко,
доктор історичних наук,
професор ЧНУ ім. Богдана Хмельницького

Онлайн-зустріч відбувається на платформі ZOOM

<https://cutt.ly/4Ck8kxE>

У межах проєкту вже відбулися лекції на теми: «Міфологема “братніх народів” як інструмент фальсифікації російсько-українських стосунків», «Конституція України: історична ретроспектива, сьогодення, майбутнє», «Росія проти України: історичні передумови, сутність та жахи війни», «Більшовизм (необільшовизм) в Україні – зло, яке прийшло ззовні», «Козацький світ і проблема формування ідентичності української нації», «Історичні міфи як складова гібридної війни росії проти України».

Серед доповідачів онлайн-зустрічей – викладачі Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького: доктор історичних наук, професор, заступник завідувача кафедри з наукової роботи Ю. Присяжнюк; історик, історіограф, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії В. Масненко.

Працівники *Публічної бібліотеки ім. Лесі Українки* регулярно організують онлайн-лекції із циклу «Інформаційний спротив». Лектор – історик та письменник А. Горвий. На онлайн-зустрічах вже говорили на такі теми: «Боротьба росії проти української культури та ідентичності», «Державник Іван Богун», «Особистість в історії: Іван Підкова», «Конотопська битва: перемога в часи Руїни», «Угода з росією: підписувати не можна відмовитися», «Окупанти і культура», «Юрій Горліс-Горський. Вояк та письменник», «Степан Бандера. Московський жах», «Як українці придумали Росію», «Втівав як москаль з-під Конотопу. З історії походження приказки», «Микола Міхновський. Ідеологія брошури “Самостійна Україна”» та ін.

Записи заходів онлайн можна переглянути на сторінці бібліотеки у мережі «Фейсбук» та на каналі «Ютуб». Таким чином бібліотекарі надихаються самі та морально підтримують широку аудиторію користувачів у ці трагічні й героїчні для України дні.

В *Одеській ОУНБ ім. М. Грушевського* (у співпраці з КУ «Одеський центр патріотичного виховання та організації дозвілля дітей та молоді») пропонують долучатися до лекцій історико-патріотичного спрямування з провідними науковцями –

істориками, краєзнавцями, філологами, митцями, фахівцями із соціальних комунікацій.

Теми лекцій: «Політична культура української еліти середини XVII–XVIII ст.: традиція та сучасність», «Українська державність: герої та антигерої», «Втечі з советського “раю”», «Історія Конституції», «Чин українських націоналістів волею українського народу: Акт відновлення Української Держави», «Степан Бандера – символ страху наших ворогів!», «Імперські маркери в пам’ятниках і топоніміці Одеси: як у нас вшановано пам’ять про російських царів, військових злочинців та ідеологів-мракобісів», «Жінки на війні: історичний та сучасний аспекти» та ін.

Лекції мають змішаний формат: проводяться безпосередньо в приміщенні бібліотеки та онлайн на платформі ZOOM. Окремі – записані, переглянути їх можна на каналі «Ютуб».

Також бібліотека спільно з платформою культури пам’яті Минуле / Майбутнє / Мистецтво проводить цикл дискусій про деколонізацію в Одесі.

Війна, яку веде росія проти України, змушує міркувати не тільки про військовий опір, але й про ту частину минулого, яке пов’язане з Російською імперією. Її сліди присутні в публічному просторі українських міст, а простір культурний наповнюють наративи, які ми не завжди помічаємо. Щоб імперія назавжди втратила владу над одеситами, вирішили запустити серію публічних дискусій, у яких разом з експертами гості шукатимуть відповідь на питання: як побудувати розмову з минулим, щоб краще розуміти сьогодення.

Розпочалися зустрічі з тем «Імперія, колонія, постколоніальний синдром», «Сліди імперії в публічному просторі Одеси».

Кураторка та модераторка дискусійної програми – О. Довгополова, докторка філософських наук, професорка кафедри філософії Одеського національного університету, співзасновниця платформи культури пам’яті Минуле / Майбутнє / Мистецтво.

Усіх охочих долучитися до дискусії просять сплатити благодійний внесок. Всі зібрані кошти віддадуть на допомогу ЗСУ.

Працівники *Чернівецької ОУНБ ім. М. Івасюка* допомагали своїм землякам розібратися з дискусією, яка розгорнулася навколо зміни назв вулиць у Чернівцях. Так, деякі містяни запропонували перейменувати вулицю Руську, до того ж, як зазначили бібліотекарі, у певної частини виникла конкретна пропозиція змінити назву на Українська, навіть, не зауважуючи на те, що така вулиця вже існує. Фахівці краєзнавчого відділу книгозбірні разом з дослідниками історії міста надали інформаційну довідку щодо назви вулиці – «Не “русская” вулиця Руська».

Також бібліотека презентувала інформаційно-просвітницький кейс «Кулінарні традиції знаних буковинців: послання в часі». Кейс присвячено двом відомим буковинським родинам – О. Кобилянської і В. Івасюка. Учасникам заходу були представлені мультимедійні презентації: «Традиції гостинності в родині Івасюків» від О. Горобієвської, наукової співробітниці Чернівецького обласного меморіального музею Володимира Івасюка, та «Формула української кухні від Ольги Кобилянської» від Ю. Мікосянчик,

<https://cutt.ly/VCLiNbT>

старшої наукової співробітниці Чернівецького літературно-меморіального музею Ольги Кобилянської. Також присутніх на заході ознайомили з тематичними музейними експонатами, а саме: кухонним приладдям, рецептурним записничком С. Івасюка та родинними світлинами, рецептами авторських страв та традиціями харчування в родині О. Кобилянської.

Через постійні обстріли та загрози життю мільйони українців вимушено переїхали до безпечніших областей України. І попри біль та горе, громадяни прагнуть вивчати нашу історію, яку росія так старанно намагається знищити. Допомагають у цьому і туристичні екскурсії, які проводять бібліотекарі.

Так, у межах краєзнавчого проєкту *Чернівецької ОУНБ ім. М. Івасюка* для гостей міста було проведено екскурсію історичним центром. Учасники детальніше дізналися про

<https://cutt.ly/bClagHH>

Чернівці: як відбувалось становлення, які назви у давнину мали добре знані вулиці та площі, хто будував найвідоміші архітектурні пам'ятки та як чернівчани жили у різні епохи.

Бібліотекарі-екскурсоводи *Рівненської ОУНБ* щонеділі з рекламним банером «Екскурсії вулицями міста» зустрічають рівнян та гостей міста біля фонтану бібліотеки та проводять пішохідні тематичні екскурсії найстарішими вулицями. Усі охочі вже побачили і дізналися багато цікавого про сакральні споруди середмістя Рівного, прогулялися парком ім. Т. Шевченка, пройшлися найстарішими вулицями міста тощо.

З травня на сайті *Дніпропетровської ОУНБ* започатковано розділ «Україніка» (<https://www.libr.dp.ua/?do=ukrainica>), в якому пропонують інформацію про Україну, її народ, його історію, традиції та культуру, розбудову політичної нації, формування держави Україна, її видатних діячів. Серед останніх матеріалів: «Російські історичні міфи про Україну та їх спростування», «Загадковий і легендарний Іван Сірко», «Жінки у військових змаганнях: з історичних джерел XVII–XVIII ст.», «Трипільці, скіфи, анти, або Звідки взяли українці», «Русини, рутени, роксолани, черкаси... Історичні назви українців» та ін.

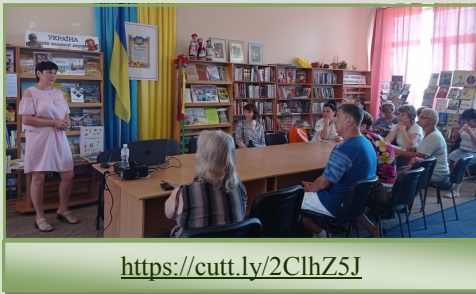
На початковому етапі розділ наповнюється матеріалами, підготовленими співробітниками та симпатиками бібліотеки, але бібліотека сподівається, що незабаром до цієї роботи долучаться й інші автори – історики, мово- та літературознавці, етнографи, журналісти.

Бібліотека ім. М. Костомарова ЦБС Шевченківського району м. Києва розпочала цікавий проект «В їх серцях рідне слово сповите: видатні творці української мови», який направлений на знайомство читачів бібліотеки та всіх українців з видатними творцями, дослідниками та популяризаторами української мови, а також на формування цілісного україномовного інформаційно-культурного простору.

При бібліотеках по всій країні діють безкоштовні курси з вивчення української мови. Вони актуальні як у північних, південних, східних областях, де проживає переважно російськомовне населення, так і в центрі та на заході України, адже туди приїхало багато переселенців.

Клуби з удосконалення української мови користуються популярністю на *Дніпропетровщині*.

Так, у 23 бібліотеках *Кривого Рогу* стартував літній мовний проєкт «Спілкуймося українською!». Вдосконалення мовних навичок відбувається у форматі розмовного клубу. Ліва частина програми спрямована на живе спілкування, вільне говоріння з різних тем. Цікавими є рубрики «Слова, що нас збагачують!», «Вивчаємо новий правопис», «Антисуржик» тощо.

У *Верхньодніпровській ЦМБ* розпочали роботу безкоштовні курси з вивчення української мови, спрямовані на те, аби російськомовні українці опанували державну мову. Серед слухачів курсів – жителі Харкова, Миколаєва, Донецької та Луганської областей.

Рівень володіння українською у кожного різний. Частина зі слухачів не навчалася в україномовних школах. Мета викладачів курсів – «розговорити» і місцевих, і внутрішньо переміщених осіб, аби вони не боялися і переступили психологічний бар'єр.

На курсах працюють досвідчені педагоги – вчителі української мови та літератури Т. Осташко та О. Красота.

Активно вивчають українську мову і на Сумщині. Наприклад, користувачі *Глухівської ПБ*, учасники клубу «Мовний дивограй», разом з бібліотекарем Н. Шубніковою вивчали розмовну українську у сквері. Найстаршій учасниці клубу – 85 років.

У *Хмельницькій ОУНБ* працює розмовний клуб «Скажи мені українською». Учасниками безкоштовного курсу є кілька десятків внутрішньо переміщених осіб та місцеві жителі Хмельницького різної вікової категорії: від 13 до 82-х років.

До клубу долучились як ті, хто хоче вдосконалювати свою розмовну українську, так і ті, хто тільки починає її впроваджувати у своє щоденне мовлення.

Коуч занять – філолог, український письменник, автор історичних детективів Юрій Даценко.

У межах проєкту «Український клуб» від БО «Благодійний фонд “Група Альфа”» в *Тернопільській ОУНБ* розпочав роботу розмовний клуб «Українська – мова вільних людей!». Заняття проводять І. Ваврик – філологиня, репетиторка, волонтерка, та І. Янюк – співорганізатор проєкту, кандидат історичних наук, волонтер.

Стартував також безкоштовний курс із вивчення української мови на базі *МЦБ м. Бориспіль* (Київська обл.). До першого заняття долучилося понад 20 людей віком від 17 до 70 років з різних міст України – Харкова, Маріуполя, Луганська та Київської області.

На базі *Острозької ЦБ* (Рівненська обл.) розпочав роботу мовний клуб «Розмовляй українською». Організатори розповідають: *«Це майданчик для дружнього спілкування, чаювання, створення різноманітних виробів своїми руками, удосконалення знань з української мови, цікавих зустрічей з відомими людьми нашого краю, поетами та письменниками».*

На базі *Червоноградської ЦМБ* (Львівська обл.) вимушені переселенці вдосконалюють свою українську в мовному клубі «РозМова».

Щотижня у вівторок та четвер у *Львівській обласній бібліотеці для юнацтва ім. Р. Іваничука* відбуваються безкоштовні курси української мови для внутрішньо переміщених осіб.

Чернігівська ОУНБ ім. В. Г. Короленка у соціальних мережах та на каналі «Ютуб» веде рубрику «Говоримо українською».

Курси з удосконалення української мови після повномасштабного вторгнення росії діють у бібліотеках різних рівнів по всіх регіонах України.

3.4. Російськомовні книги в українських бібліотеках

Бібліотечні фонди, як складова інформаційних ресурсів держави, потребують особливої уваги, а також розвитку і захисту, зокрема і від поширення ворожих інформаційних впливів. В умовах збройної агресії РФ проти України актуалізація бібліотечних фондів є необхідною та водночас має відбуватися виважено і поступово, з урахуванням виду бібліотеки, із застосуванням індивідуального підходу до кожного документа, який зберігається в її фонді.

Міністерство культури та інформаційної політики України спільно з консультативно-дорадчим органом – Радою з питань розвитку бібліотечної справи, розробило рекомендації щодо актуалізації бібліотечних фондів у зв'язку зі збройною агресією РФ проти України.

Першочергово Мінкульт рекомендує вилучити з бібліотек видання, зміст яких спрямований на ліквідацію незалежності України, посягання на права і свободи людини, пропаганду насильства, вчинення терористичних актів, розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі.

Крім того, Мінкульт наголошує на вилученні літератури, яка містить виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії РФ проти України; де повномасштабну війну називають «внутрішнім конфліктом», «громадянським конфліктом», «громадянською війною» тощо; заперечують тимчасову окупацію частини території України.

Також в українських бібліотеках не рекомендують зберігати видання, в яких прославляють осіб, що мають безпосередній стосунок до війни проти України: представників збройних формувань РФ, підконтрольних РФ самопроголошених органів, які узурпували владу на тимчасово окупованих територіях України, озброєних банд та груп найманців, якими керує РФ.

У відомстві також назвали перелік російських видавництв, які потрапили під санкції в Україні: «Ексмо», «АСТ», «Центрополиграф», Издательский дом «Питер», «Яуза», «Яуза-пресс», «Вече», «Алгоритм», «Книжный мир».

Українським бібліотекам також не рекомендують зберігати і книги авторів, які публічно підтримали війну РФ проти України. А ще фізично зношені та «морально застарілі» видання, за винятком документів, які є «ядром» бібліотечного фонду. Зокрема, видання краєзнавчого характеру, книжкові пам'ятки тощо.

З рекомендаціями можна ознайомитись за посиланням <https://cutt.ly/eCxW9kr> або на сайті Міністерства культури та інформаційної політики України.

Бібліотекарям варто ознайомитися з рішенням робочої групи Міністерства освіти і науки з оновлення змісту навчальних програм із зарубіжної літератури для 6-9 класів (2017), 10-11 класів (2017, рівень стандарту), 10-11 класів (2017, рівень профільний) закладів загальної середньої освіти від 13 червня 2022 року.

Відповідно до рішення українські школярі більше не вивчатимуть творчість О. Пушкіна, І. Крилова, А. Чехова, М. Лермонтова, М. Булгакова, Л. Толстого, І. Тургенєва, І. Буніна, О. Мандельштама, В. Некрасова, О. Блока, Ф. Достоєвського, О. Грибоедова, О. Купріна, Ф. Тютчева, В. Короленка, Б. Окуджави, В. Бикова, О. Гріна, К. Симонова, М. Аромштам, С. Єсеніна, М. Шолохова, Б. Пастернака, В. Маяковського, Анни Ахматової, М. Гумільова, М. Цветаєвої, І. Ільфа та Є. Петрова. Також вилучено роман «Алхімік» П. Коельйо. Твори російських письменників замінили іншими творами, які краще сприймаються сучасними дітьми та підлітками.

Вивчення творчості М. Гоголя і Т. Халілова рекомендують перенести до навчальних програм з української літератури.

З рішенням можна ознайомитись на сайті Міністерства освіти і науки України або за посиланням <https://cutt.ly/FCxRWYa>.

Зважаючи на стан бібліотечних фондів, директорка Українського інституту книги О. Коваль припустила, що з публічних бібліотек України необхідно буде вилучити понад 100 млн примірників російських і радянських пропагандистських книг: *«Звичайно, хочеться це зробити швидше, але було б добре, якби хоча б ідеологічно шкідливу літературу, видану за радянських часів (до речі, двома мовами, російською та українською), якої дуже багато, а також російську літературу антиукраїнського змісту, було вилучено до кінця року»*. На другому етапі вилучення займуться книгами сучасних російських авторів, виданих у росії після 1991 року. Це будуть книги різних жанрів, зокрема книги для дітей, любовні романи, детективи. Що стосується російської класики, то такі російські поети й письменники, як О. Пушкін та Ф. Достоєвський, заклали основи «русского мира» та російського месіанства, а тому це шкідлива література. *«Моя особиста думка, що ці книги також мають бути вилучені з публічних та шкільних бібліотек. Вони, напевно, мають залишитися*

в університетських та наукових бібліотеках для вивчення фахівцями коріння зла та тоталітаризму», – зазначає О. Коваль.

Пані Олександра також наголосила на тому, що Український інститут книги зацікавлений у розвитку бібліотечної сфери, адже навіть найменша бібліотека в селі є важливим осередком надання інформаційних та культурних послуг для місцевого населення. «Ми не можемо допустити того, щоб через оновлення бібліотечних фондів були поставлені під сумнів існування бібліотек та зарплати бібліотекарів», – зауважила вона, пропонуючи внести зміни до Наказу Мінкультури № 745 від 18.10.2005 року «Про впорядкування умов оплати праці працівників культури на основі Єдиної тарифної сітки» у частині критеріїв для віднесення до груп за оплатою праці працівників бібліотек та централізованих бібліотечних систем.

Більшість бібліотек по всій країні вже почали прибирати з полиць російськомовні книги.

Так, у вільному доступі уже не знайти російськомовних книг на полицях бібліотек Хмельниччини, працівники надають такі видання лише на вимогу читача.

Для деяких книг у бібліотеці зробили винятки. Це, наприклад, галузева література. Представлені екземпляри видані в Україні, однак російською мовою, та вже полюбилися читачам.

Поки що не прибрали з полиць унікальні видання, аналогів яких українською немає. Серед таких медичні праці.

Значно простіша ситуація з художніми творами. Більшість класики вже переклали на українську, а сучасні українські автори цілком можуть задовольнити смак будь-якого читача. Це усім відомі Юрій Іздрик, Наталка Доляк, Макс Кідрук, Марія Матіос та ін.

Наразі в обласному книжковому фонді лише 30% російськомовної літератури, тож прибрати її повністю буде нескладно.

Значну частину російських книг вже вилучили з відкритого доступу й у *Волинській обласній науковій бібліотеці ім. Олени Пчілки*. До цього в книгозбірні зберігалося 60% російськомовної літератури різних жанрів. Більшість книг, які вилучили, пропагують війну, насильство, національну та релігійну ворожнечу; прибирають з полиць і авторів, які публічно підтримали агресію проти України; а також книги,

які вже років з 30 ніхто не читав (видання про маршала Жукова, про російські революції тощо).

Зараз до бібліотеки приходять люди переважно старшого віку. Якщо вони запитують російські книжки, то це здебільшого бульварні романи про кохання, які можна замінити українськими авторами, що їм і пропонують бібліотекарі. Чи вилучати книги російських класиків – у бібліотеці ще обмірковують.

Інформація про списані видання вилучена з карткових та електронних каталогів. Аби вилучити усю російську літературу, її потрібно перш за все проаналізувати, тож процес списання може затягнутися на кілька місяців.

У фондах зберігається спеціалізована російськомовна література, виробнича чи книги з комп'ютерних технологій. Ці книги не можуть вилучатися, тому що поки немає українських аналогів.

«Російську літературу на макулатуру»

«Російську літературу – на макулатуру, а отримані кошти – на ЗСУ». Така акція активно шириться соціальними сторінками бібліотек. Подібний заклик має як прихильників, так і противників, мовляв: «Книги не винні!». Проте українці російськомовну літературу здають. Серед макулатури багато книг, які пропагують ворожу ідеологію та відкрито підтримують військову агресію проти України. Крім книжок, можна здавати газети та журнали.

Здати в макулатуру російськомовну книгу, а кошти за неї віддати на ЗСУ, закликають у Львівській обласній бібліотеці для юнацтва ім. Романа Іваничука. З першого збору книг вторгували 6 390 грн, які додадуть до збору на дрон 54 ОМБр.

<https://cutt.ly/QCxSaxh>

<https://cutt.ly/bCEQtwg>

Благодійна акція «Ворожу літературу на макулатуру, а гроші – на ЗСУ» набирає обертів і на Чернігівщині. У м. Прилуки за ініціативи відділу культури і туризму міської ради до міських бібліотек зносять ворожу

літературу, яка написана мовою агресора, пропагує російську ідеологію та відкрито підтримує військову агресію проти України.

Подібні акції організовують в *Острозькій ЦБ, бібліотеках Рівного та ін. книгозбірнях України.*

ДЖЕРЕЛА

1. Актуалізація бібліотечних фондів в умовах військової агресії російської федерації : підсумки відкритого засідання Ради з питань розвитку бібліотечної справи [Електронний ресурс] // Одеська національна наукова бібліотека : офіційний вебсайт. – Електрон. текст. та зображув. дані. – 2022, 24 черв. – Режим доступу: <https://cutt.ly/VCcA8Fk> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.

2. Алексеєнко О. Як в Острозькій бібліотеці роблять енергетичні батончики для ЗСУ [Електронний ресурс] / Олександр Алексеєнко // Ostroh.info : сайт. – Електрон. текст. та зображув. дані. – 2022, 15 квіт. – Режим доступу: <https://cutt.ly/oXLYwwE> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.

3. Андрус К. Росіяни «демлітаризували» дитячу бібліотеку у Нікополі – ось як вона тепер виглядає [Електронний ресурс] / Катерина Андрус // NikopolNews : сайт. – Електрон. текст. та зображув. дані. – 2022, 27 серп. – Режим доступу: <https://cutt.ly/lCcAQni> (дата звернення: 05.09.2022). – Назва з екрана.

4. Артпростір «Веселка» у бібліотеці-студії ДіМ [Електронний ресурс] / Центральна бібліотека для дітей // Комунальний заклад «Луцька міська централізована бібліотечна система». – Електрон. текст. та зображув. дані. – 2022, 22 черв. – Режим доступу: <https://cutt.ly/kXLJ3ED> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.

5. Арттерапія [Електронний ресурс] // Вікіпедія – вільна енциклопедія. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <https://cutt.ly/0XLFJzp> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.

6. Арттерапія з Вікторією Шереметьєвою (Артстудія «СТІБок – ми зшиваємо країну») [Електронний ресурс] // Чернівецька обласна універсальна наукова бібліотека ім. М. Івасюка. – Електрон. текст. та зображув. дані. – 2022, 25 лип., 10:12. – Режим доступу: <https://cutt.ly/hXLGJCK> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.

7. Богдан О. Читають усі: книжкові ініціативи для допомоги військовим та цивільним [Електронний ресурс] / Олеся Богдан // Медіа великих історій. – Електрон. текст. та зображув. дані. – 2022, 27 лип. – Режим доступу: <https://cutt.ly/zXLVH2F> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.

8. Бойко Д. У Нікополі відбувся благодійний «Великодній ярмарок» зі збору коштів захисникам: репортаж [Електронний ресурс] / Даша Бойко // Нікополь.City : сайт. –

Електрон. текст. та зображув. дані. – 2022, 16 квіт., 19:02. – Режим доступу: <https://cutt.ly/1XLYXai> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.

9. V. Korolenko scientific library / Наукова бібліотека ім. В. Короленка [Електронний ресурс] // Destroyed cultural heritage of Ukraine / Зруйнована культурна спадщина України. – Електрон. текст., зображув. та відеодані. – [2022]. – Режим доступу: <https://culturecrimes.mkp.gov.ua/?p=349> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.

10. В Олександрії бібліотеки переорієнтувалися на боротьбу із фейками [Електронний ресурс] // Перша електронна газета. – Електрон. текст. та зображув. дані. – 2022, 12 квіт. – Режим доступу: <https://cutt.ly/RXL4tSg> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.

11. Волинська обласна бібліотека для дітей під час війни: обігріти кожну дитину серцем [Електронний ресурс] // Волинська обласна державна адміністрація : офіційний вебсайт. – Електрон. текст. та зображув. дані. – 2022, 05 трав. – Режим доступу: <https://cutt.ly/gXLJiY7> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.

12. Ворожі атаки на ваше здоров'я [Електронний ресурс] / упоряд. Наталя Фоміна // Міська спеціалізована молодіжна бібліотека «Молода гвардія». – Електрон. текст. та зображув. дані. – 2022, 25 серп. – Режим доступу: <https://cutt.ly/iXL06Lg> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.

13. Гоч К. Екскурсія алеями парку ім. Т. Г. Шевченка [Електронний ресурс] / Катерина Гоч // Рівненська обласна універсальна наукова бібліотека. – Електрон. текст. та зображув. дані. – 2022, 21 серп. – Режим доступу: <http://libr.rv.ua/ua/news/6911/> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.

14. Грабовський С. Бібліотеки мають бути наповнені! [Електронний ресурс] / Сергій Грабовський // День. – Електрон. текст. дані. – 2022, 13 лип., 17:36. – Режим доступу: <https://cutt.ly/CXZsm62> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.

15. Домедична допомога й інформаційна безпека: у Луцьку в бібліотеці працює клуб для підлітків [Електронний ресурс] // Волинські новини : сайт. – Електрон. текст. та зображув. дані. – 2022, 19 черв., 00:21. – Режим доступу: <https://cutt.ly/xXLfXMB> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.

16. Донецька обласна бібліотека для дітей потребує допомоги! [Електронний ресурс] // Благодійний фонд «Бібліотечна країна». – Електрон. текст., зображув.

та відеодані. – 2022, 08 серп. – Режим доступу: <https://cutt.ly/7XK0vUK> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.

17. Екскурсія Чернівцями для внутрішньо переміщених осіб [Електронний ресурс] // Чернівецька обласна універсальна наукова бібліотека ім. М. Івасюка. – Електрон. текст. та зображув. дані. – 2022, 30 трав., 16:20. – Режим доступу: <https://cutt.ly/kXZog99> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.

18. З бібліотек прибирають російськомовні книги [Електронний ресурс] // 33 канал – актуальні новини країни та світу! – Електрон. текст. та відеодані. – 2022, 27 квіт. – Режим доступу: <https://cutt.ly/EXZfhG5> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.

19. Ivanivka house of culture / Іванівський будинок культури [Електронний ресурс] // Destroyed cultural heritage of Ukraine / Зруйнована культурна спадщина України. – Електрон. текст. та зображув. дані. – [2022]. – Режим доступу: <https://culturecrimes.mkip.gov.ua/?p=2633> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.

20. Інформаційна та кібербезпека [Електронний ресурс] // Вінницька обласна універсальна наукова бібліотека : сайт. – Електрон. текст. та зображув. дані. – [2022]. – Режим доступу: <https://cutt.ly/SXL5078> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.

21. Книжковий антистрес-марафон [Електронний ресурс] // Блог Рахівської публічної бібліотеки. – Електрон. текст. та зображув. дані. – 2022, 29 черв., середа. – Режим доступу: <https://cutt.ly/vXLHc7D> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.

22. Кречетова Д. У Мінкульті розповіли, які російські книги треба першочергово вилучити з бібліотек [Електронний ресурс] / Діана Кречетова // Українська правда : сайт. – Електрон. текст. та зображув. дані. – 2022, 11 лип. – Режим доступу: <https://cutt.ly/HXZaofi> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.

23. Лагута Л. Бібліотечні практики проти маркерів «руського міра» (ч. 3) [Електронний ресурс] / Людмила Лагута // Публічна бібліотека територіальної громади : блог Національної бібліотеки України ім. Ярослава Мудрого. – Електрон. текст. та зображув. дані. – 2022, 20 лип. – Режим доступу: <https://oth.nlu.org.ua/?p=6278> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.

24. Лагута Л. Незламність духу [Електронний ресурс] / Людмила Лагута // Публічна бібліотека територіальної громади : блог Національної бібліотеки України ім. Ярослава Мудрого. – Електрон. текст. та зображув. дані. – 2022, 21 черв. – Режим доступу: <https://oth.nlu.org.ua/?p=6148> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.

25. Лапа В. «ЗСУ для ЗСУ». Городоччани зробили лікувальні трав'яні чаї для захисників України [Електронний ресурс] / Віра Лапа // Городок.City. – Електрон. текст. та зображув. дані. – 2022, 05 серп., 09:12. – Режим доступу: <https://cutt.ly/YXLuYhm> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.
26. М. Kotsiubynskiy central city library / Центральна міська бібліотека ім. М. Коцюбинського [Електронний ресурс] // Destroyed cultural heritage of Ukraine / Зруйнована культурна спадщина України. – Електрон. текст. та зображув. дані. – [2022]. – Режим доступу: <https://culturecrimes.mkip.gov.ua/?p=2712> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.
27. Makariv public library / Макарівська районна бібліотека [Електронний ресурс] // Destroyed cultural heritage of Ukraine / Зруйнована культурна спадщина України. – Електрон. текст. та зображув. дані. – [2022]. – Режим доступу: <https://cutt.ly/WXKCKI0> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.
28. Марченко Т. У кожного з нас своя площа оборони [Електронний ресурс] / Тетяна Марченко // Бібліоконтинент Вінниччина : блог науково-методичного відділу Вінницької ОУНБ. – Електрон. текст. та зображув. дані. – 2022, 16 берез., 11:23. – Режим доступу: <https://cutt.ly/9XLptmI> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.
29. Молодіжний центр «М-Формація» із Бердичева [Електронний ресурс] // Асоціація молодіжних центрів України. – Електрон. текст. та зображув. дані. – Режим доступу: <https://cutt.ly/DXLDXXQ> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.
30. «Мрію не зруйнувати» [Електронний ресурс] / за інформ. КЗ «Менська публічна бібліотека» // Менська міська рада. – Електрон. текст. та зображув. дані. – 2022, 28 лип. – Режим доступу: <https://cutt.ly/DXLVqv4> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.
31. На Рівненщині у бібліотеках продовжують функціонувати волонтерські центри [Електронний ресурс] // Рівненська обласна державна адміністрація : офіційний вебсайт. – Електрон. текст. та зображув. дані. – 2022, 22 берез., 16:57. – Режим доступу: <https://cutt.ly/uXLtjqN> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.
32. Ніколаєва Ю. «Хай невелика сума може зібратися, та вона стане в пригоді». У Сумах на ярмарку збирали кошти для ЗСУ [Електронний ресурс] / Юля Ніколаєва // Суспільне новини : сайт. – Електрон. текст. та зображув. дані. – 2022, 28 черв., 17:43.

– Режим доступу: <https://cutt.ly/4XLinRs> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.

33. О. Dovzhenko children's library / Дитяча бібліотека О. Довженка [Електронний ресурс] // Destroyed cultural heritage of Ukraine / Зруйнована культурна спадщина України. – Електрон. текст. та зображув. дані. – [2022]. – Режим доступу: <https://culturecrimes.mkip.gov.ua/?p=255> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.

34. Павленко С. Під час концерту Неллі Кушнір у кременчуцькій бібліотеці вдалось зібрати понад 700 грн на потреби ЗСУ [Електронний ресурс] / Світлана Павленко // Кременчуцька газета : сайт. – Електрон. текст. та зображув. дані. – 2022, 18 лип., 16:25. – Режим доступу: <https://cutt.ly/oXLpKkV> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.

35. Повільний дофамін, самодопомога і подорож у себе. Як та що читати під час війни? [Електронний ресурс] // Громадське. – Електрон. текст. та відеодані. – 2022, 28 трав., 08:00. – Режим доступу: <https://cutt.ly/0XB3I11> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.

36. Презентація інформаційно-просвітницького кейса «Кулінарні традиції знаних буковинців: послання в часі» [Електронний ресурс] // Чернівецька обласна універсальна наукова бібліотека ім. М. Івасюка. – Електрон. текст. та зображув. дані. – 2022, 02 черв., 17:41. – Режим доступу: <https://cutt.ly/mXZucvH> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.

37. Про Жукова вже 15 років ніхто не читає: 100 млн книжок російською мовою приберуть із бібліотек [Електронний ресурс] / джерело: Факти. ICTV // LvivNEWS. – Електрон. текст. та зображув. дані. – 2022, 22 черв. – Режим доступу: <https://cutt.ly/5XVtkXe> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.

38. Пукавчук О. Коломийська міська публічна бібліотека в реаліях війни: що змінилося [Електронний ресурс] / Ольга Пукавчук // Інформатор : незалежний портал новин Коломиї. – Електрон. текст. та зображув. дані. – 2022, 10 квіт. – Режим доступу: <https://cutt.ly/tXLK0LI> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.

39. Рекомендації Міністерства культури та інформаційної політики України щодо актуалізації бібліотечних фондів у зв'язку зі збройною агресією російської федерації проти України [Електронний

ресурс]. – Режим доступу: <https://mkip.gov.ua/files/pdf/rekomendacii.pdf> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.

40. Ресурси, помічні в умовах війни [Електронний ресурс] // Публічна бібліотека ім. Лесі Українки : сайт. – Електрон. текст. та зображув. дані. – 2022, 27 черв. – Режим доступу: <https://cutt.ly/PXLsP8j> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.

41. Рішення робочої групи з оновлення змісту навчальних програм із зарубіжної літератури для 6-9 класів (2017), 10-11 класів (2017, рівень стандарту), 10-11 класів (2017, рівень профільний) закладів загальної середньої освіти від 13 червня 2022 р. (протокол № 2) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://osvita.ua/doc/files/news/866/86629/Rishennya.pdf> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.

42. Савицька М. Як зберегти психічне здоров'я під час війни. Рекомендації психологів [Електронний ресурс] / Марія Савицька, Тетяна Мілякіна // Суспільне новини : сайт. – Електрон. текст. дані. – 2022, 23 квіт., 21:51. – Режим доступу: <https://cutt.ly/xXLqZQ9> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.

43. Скажи мені українською [Електронний ресурс] // Хмельницька обласна універсальна наукова бібліотека. – Електрон. текст. та зображув. дані. – [2022]. – Режим доступу: <https://cutt.ly/sXZpdbH> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.

44. Соломко І. В результаті повномасштабної агресії Росії в Україні пошкоджено 163 культурних об'єкти – ЮНЕСКО [Електронний ресурс] / Ірина Соломко // Голос Америки (VOA). – Електрон. текст. та зображув. дані. – 2022, 16 лип. – Режим доступу: <https://cutt.ly/DXKXRmq> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.

45. Степанов М. «Порятунок від жахів із телевізора» називають волонтерську роботу черкаські бібліотекарі [Електронний ресурс] / Максим Степанов // Прочерк : черкаське обласне онлайн-медіа. – Електрон. текст. та зображув. дані. – 2022, 07 черв., 08:17. – Режим доступу: <https://cutt.ly/1XLaW5x> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.

46. Струмок А. В обласній бібліотеці Одещини протидіють дезінформації в реаліях війни [Електронний ресурс] / Ангеліна Струмок // Тезис. – Електрон. текст. та зображув. дані. – 2022, 30 берез., 08:05. – Режим доступу: <https://cutt.ly/IXL5fTk> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.

47. Судин Д. Українцями народжуються чи стають? [Електронний ресурс] / Данило Судин // Український тиждень. – Електрон. текст. та зображув. дані. – 2019, 01 лют. –

Режим доступу: <https://tyzhden.ua/Society/226050> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.

48. Терапія мистецтвом в бібліотечному просторі [Електронний ресурс] // Івано-Франківська обласна універсальна наукова бібліотека ім. І. Франка. – Електрон. текст. та зображув. дані. – [2022]. – Режим доступу: <https://cutt.ly/IXLXCeQ> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.

49. Тренінг «Перша медична допомога» [Електронний ресурс] // Публічна бібліотека ім. Лесі Українки : сайт. – Електрон. текст. та зображув. дані. – 2022, 10 трав. – Режим доступу: <https://cutt.ly/VXLgoxv> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.

50. У Конотопі пройшов майстер-клас із виготовлення вузлової ляльки [Електронний ресурс] // Голос Конотопа : незалежний інформаційний портал. – Електрон. текст. та зображув. дані. – 2022, 10 черв., 15:55. – Режим доступу: <https://cutt.ly/mXLLOQw> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.

51. У Луцьку вилучають книги російськомовних авторів з бібліотек [Електронний ресурс] // Район.in.ua. – Електрон. текст., зображув. та відеодані. – 2022, 23 трав., 09:50. – Режим доступу: <https://cutt.ly/7XVrIN3> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.

52. У Ніжині відбувся святковий майстер-клас «Із Україною в серці» [Електронний ресурс] // Ніжин.City. – Електрон. текст. та зображув. дані. – 2022, 28 серп., 21:02. – Режим доступу: <https://cutt.ly/sCkzfP8> (дата звернення: 05.09.2022). – Назва з екрана.

53. У Харкові через бомбардування росією постраждала одна з найбільших бібліотек Європи [Електронний ресурс] // Район Культура : сайт. – Електрон. текст., зображув. та відеодані. – 2022, 13 берез., 16:43. – Режим доступу: <https://cutt.ly/WXK1DEf> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.

54. Українська ідентичність [Електронний ресурс] // Вікіпедія – вільна енциклопедія. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <https://cutt.ly/3XZeFYg> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.

55. Фіголь В. Вишивка стрічками, як засіб «взяти себе в руки» для мешканців та гостей Кам'янського [Електронний ресурс] / Валентин Фіголь // Пильний погляд. – Електрон. текст. та зображув. дані. – 2022, 04 серп. – Режим доступу: <https://cutt.ly/ZXLZmPf> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.

56. Через російську агресію пошкоджено 221 та зруйновано близько 100 бібліотек [Електронний ресурс] // Інтерфакс-Україна : сайт. – Електрон. текст. та зображув. дані. – 2022, 12 серп. – Режим доступу: <https://cutt.ly/2XHuqHv> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.

57. Чим корисне читання під час війни: деталі [Електронний ресурс] // ТСН. – Електрон. текст. та зображув. дані. – 2022, 20 черв., 05:52. – Режим доступу: <https://cutt.ly/NXLw7X4> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.

58. Чміль О. В обласній бібліотеці в Чернівцях понад половина книг написана російською. Що з ними робитимуть [Електронний ресурс] / Оксана Чміль // Суспільне новини. – Електрон. текст. та зображув. дані. – 2022, 21 квіт., 11:17. – Режим доступу: <https://cutt.ly/KXVydu0> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.

59. Шевчук Б. «Кікімори», сухпайки та збір грошей: як бібліотекарі у Луцьку допомагають військовим [Електронний ресурс] / Богдана Шевчук // Суспільне новини : сайт. – Електрон. текст. та зображув. дані. – 2022, 26 черв., 17:17. – Режим доступу: <https://cutt.ly/OXLogQ5> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.

60. Щербина Н. На Чернігівщині окупанти знищили та пошкодили приблизно 100 об'єктів культури [Електронний ресурс] / Наталія Щербина; джерело: Департамент культури Чернігівської ОДА // Челайн – чесні новини. – Електрон. текст. та зображув. дані. – 2022, 05 верес. – Режим доступу: <https://cutt.ly/bCnps2O> (дата звернення: 07.09.2022). – Назва з екрана.

61. Юрченко О. Вчимося жити у війні: поради психолога Олени Любченко [Електронний ресурс] / Олена Юрченко // Освіторія Медіа : сайт. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <https://cutt.ly/LXK8kxy> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.

62. Youth library / Бібліотека для юнацтва [Електронний ресурс] // Destroyed cultural heritage of Ukraine / Зруйнована культурна спадщина України. – Електрон. текст. та зображув. дані. – [2022]. – Режим доступу: <https://culturecrimes.mkip.gov.ua/?p=447> (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.

63. Як бібліотека Бердичева стала волонтерським хабом під час війни [Електронний ресурс] / Благодійний фонд «Бібліотечна країна» // YouTube. – Електрон. текст. та відеодані. – 2022, 20 черв., 05:52. – Режим доступу: https://youtu.be/3wRrj1G_fil (дата звернення: 25.08.2022). – Назва з екрана.